

ROCZNIK BEZPIECZEŃSTWA MORSKIEGO
ROK IX – 2015

Akademia Marynarki Wojennej
Wydział Dowodzenia i Operacji Morskich

ROCZNIK BEZPIECZEŃSTWA MORSKIEGO
ROK IX – 2015
cz. II

Gdynia 2015

ŻEGLUGA MORSKA
BEZPIECZEŃSTWO MORSKIE
ROCZNIK

AMW
pol.

Zasadniczym celem „Rocznika Bezpieczeństwa Morskiego” jest stworzenie szerokiego, interdyscyplinarnego forum dyskusyjnego, zarówno dla środowiska naukowego jak również przedstawicieli podmiotów gospodarczych związanych z szeroko rozumianą gospodarką morską, możliwości wymiany doświadczeń i osiągnięć naukowych związanych z problematyką bezpieczeństwa morskiego.

„Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” jest ponadto próbą zwiększenia zainteresowania szerokiego grona decydentów oraz opinii publicznej poruszonymi zagadnieniami, jak również swoistą promocją „Polski Morskiej”. Mamy nadzieję, że spotka się on z przychylnym zainteresowaniem tych wszystkich, którym bliska jest problematyka morska.

Redaktor naczelny

kmdr por. dr Bartłomiej PĄCZEK

Redaktorzy tematyczni

1. **Sily morskie** – wiceadmirał dr Stanisław ZARYCHTA (COM)
2. **Transport morski i gospodarka morska** – dr hab. inż. Marek PRZYBORSKI (Politechnika Gdańska)
3. **Prawo** – kmdr dr hab. Dariusz BUGAJSKI (AMW)
4. **Bezpieczeństwo wewnętrzne** – prof. dr hab. Zbigniew ŚCIBIOREK (WSPol. w Szczytnie)
5. **Bezpieczeństwo morskie państwa i ochrona środowiska** – dr hab. inż. Piotr GAWLICZEK (AON)
6. **Stosunki międzynarodowe** – prof. dr hab. Piotr MICKIEWICZ (DSW)
7. **Polityka morska** – prof. dr hab. Krzysztof ROKICIŃSKI (WSB)

Redaktor statystyczny

dr Agata ZAŁĘSKA – FORMAL

Sekretariat redakcji

kmdr por. dr Bartłomiej PĄCZEK
kmdr por. dr Katarzyna KARWACKA
dr hab. Katarzyna WARDIN

W skład Rady Naukowej „Rocznika Bezpieczeństwa Morskiego” wchodzi:

prof. dr hab. Jerzy BĘDŹMIROWSKI (AMW)
kpt. ż.w. prof. dr Daniel DUDA (AMW)
dr Galina GARNAGA (Klaipeda University)
prof. Hartmut GOETHE
prof. dr hab. Marian KOZUB (AON)
dr Thomas LANG (Thünen-Institut)
prof. dr hab. Arkadiusz LETKIEWICZ (WSPol.)
Terrance P. LONG (International Dialogue on Underwater Munitions)
prof. dr hab. Leonard ŁUKASZUK (UW)
Ingolf MAGER (Dyrektor Urzędu Kryminalnego Meklemburgii -
Pomorza Przedniego)
dr Janusz MIKA (Uniwersytet Śląski w Opawie)
prof. dr hab. Andrzej MAKOWSKI (AMW)
prof. Vadim T. PAKA (Instytut Oceanologii Rosyjskiej Akademii Nauk)
prof. dr hab. Jacek PAWŁOWSKI (AON)
prof. dr hab. Krzysztof ROKICIŃSKI (WSB)
kmdr prof. dr hab. Tomasz SZUBRYCHT (AMW)
prof. dr Aleksander WALCZAK (AM w Szczecinie)
prof. dr hab. Bernard WIŚNIEWSKI (WSPol.)
prof. dr hab. Mariusz ZIELIŃSKI (AMW)

W związku z równoległym publikowaniem „Rocznika Bezpieczeństwa Morskiego” w wersji papierowej, jak i elektronicznej, informujemy, iż wersją pierwotną „Rocznik Bezpieczeństwa Morskiego” jest wersja elektroniczna.

ISSN 1898-3189

SPIS TREŚCI

Jarosław PROŃKO, Barbara KACZMARCZYK

Bezpieczeństwo państwa – pojęcie, istota, strategia, system 107

Ewa DĘBICKA, Szymon MITKOW

Praktyczne wykorzystanie wybranych metod oceny systemu
bezpieczeństwa narodowego 127

Robert RYBAK

Standaryzacja procesów jako jeden z zasadniczych elementów sprawności
systemu - na przykładzie systemu zarządzania kryzysowego 145

Iwona DUDZIUK, Marian KOPCZEWSKI

Wpływ sprawności fizycznej żołnierzy Sił Zbrojnych RP
na przygotowanie do usuwania skutków zagrożeń niemilitarnych 157

dr hab. inż. prof. UJK Jarosław PROŃKO
Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach

kpt. dr inż. Barbara KACZMARCZYK
Wyższa Szkoła Oficerska Wojsk Lądowych we Wrocławiu

BEZPIECZEŃSTWO PAŃSTWA – POJĘCIE, ISTOTA, STRATEGIA, SYSTEM

STRESZCZENIE

Rozwój cywilizacyjny stał się przyczyną dynamicznie zmieniających się poglądów na temat charakteru, funkcji i przeznaczenia państwa, którego głównym zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa sobie a także obywatelom w warunkach zrównoważonego rozwoju. Dyskusja na temat państwa a także bezpieczeństwa wciąż trwa. Istotna jest zatem strategia państwa, która powinna zawierać misję, ocenę możliwości jej realizacji, cele operacyjne, a także funkcjonalne programy działania. Pojawiające się stare i nowe zagrożenia charakteryzujące się dużą dynamiką i złożonością sprawiają, że przeciwdziałać im może system bezpieczeństwa narodowego, w ramach którego podejmuje się szereg działań. Dzięki podejmowaniu tych działań możliwe jest zrealizowanie naczelnego interesu Rzeczypospolitej Polskiej jaki jest bezpieczeństwo państwa.

Słowa kluczowe:

bezpieczeństwo, państwo, bezpieczeństwo państwa, strategia, system

WSTĘP

Rozważania na temat bezpieczeństwa państwa są złożone. Przyczyną powyższego z jednej strony jest pojmowanie bezpieczeństwa z drugiej zaś państwa, które jest organizacją realizującą własne cele i strategie.

Dyskusji nie sposób prowadzić dalej bez wyjaśnienia dwóch podstawowych terminów takich jak państwo i bezpieczeństwo.

Wraz z rozwojem cywilizacyjnym zmieniały się poglądy na temat charakteru, funkcji i przeznaczenia państwa. Zaprezentowane poniżej wyniki rozważań pozwoliły odpowiedzieć na pytanie: Co rozumie się pod pojęciem państwa?

PAŃSTWO

Rozważania w powyższym zakresie należy rozpocząć od prezentowanych poglądów niektórych filozofów. Jednym z nich jest Arystoteles, który uważał, że państwo to wspólnota terytorialna i organizacja obejmująca zakresem swego działania ogół członków zamieszkujących dane terytorium, w którym powinno panować prawo mające zapewnić poddanym sprawiedliwość i dobro. Jego zdaniem państwo to pewna wspólnota różnych grup ludzi niezbędna do jego istnienia.¹ Podobnie uważał Platon, który ujmował istotę państwa jednym zdaniem, a mianowicie „pokąd państwo rozrastające się zechce być jednością, potąd je powiększać, a poza tę granicę nie!”²

W myśli obydwu wspomnianych filozofów państwo postrzegane jest przez pryzmat jego obywateli. To oni są podmiotem, a twór, który tworzą, zwany państwem, winien im właśnie służyć. Poglądy tych wielkich myślicieli ukazują nam ideał państwa, ale nie opisują rzeczywistych stosunków społecznych wewnątrz nich panujących. Stąd też myśli te postrzegane są raczej jako nierealne wizje, coś do czego powinniśmy dążyć, ale ze względu na naszą ułomność nigdy nie osiągniemy. Jak ujął to Nicolo Machiavelli wyjaśniając motywy napisania książki *Książe*, we wstępie do niej: „Moim zamiarem jest rzeczy użyteczne pisać dla tego, kto je rozumie, przeto o wiele bardziej właściwym wydaje mi się iść za prawdą rzeczywistą zdarzeń niż za jej wyobrażeniem. Wielu wyobrażało sobie takie republiki i księstwa, jakich w rzeczywistości ani się nie widzi, ani się nie zna; wszak sposób, w jaki się żyje jest tak różny od tego, w jaki się żyć powinno, że ten, kto chce postępować tak, jak się powinno postępować, a nie tak, jak się postępuje, gotuje raczej swoją klęskę, niż zapewnia panowanie”.³

Autor powyższych słów, pomimo, iż uznany za głosiciela nauk amoralnych, znalazł duże uznanie w tradycji anglosaskiej, w której uznawany jest za ojca nauk politycznych. Zdobył je dzięki zastosowaniu w swoich rozważaniach naukowo – technicznego podejścia do problematyki państwa. Zgodnie z jego poglądami państwo powinno mieć ustrój republikański i stać na straży porządku społecznego, zapewniającego człowiekowi obdarzonemu energią właściwe pokierowanie swoją wolą i działaniem.

¹ Arystoteles, *Polityka*, t.7, PWN, Warszawa 1964, s. 303.

² Platon, *Państwo*, tom I, Alfa, Warszawa 1994, s. 170-175.

³ N. Machiavelli, *Książe*, przeł. W. Rzymowski, wyd. 2., Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1980, rozdz. XV.

Idea ta jest w pełni zgodna z przytoczonymi wcześniej poglądami filozofów starożytnych. Podkreśla ona w sposób szczególny cel istnienia państwa: *zapewnienie jego obywatelom swobody działania w granicach przyjętego w danej społeczności porządku społecznego. Na straży nie przekraczania tych granic stoi właśnie państwo wraz z całym swoim aparatem władzy.*

Wraz z upływającym czasem postrzeganie państwa dostosowywane było do współczesnej rzeczywistości. *Słownik języka polskiego* wydany w 2007 roku definiuje państwo jako „zorganizowaną politycznie społeczność zamieszkującą określone terytorium, mające swój rząd i swoje prawa”⁴. W opublikowanym w 2009 roku *Słowniku terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* zaznaczono, a w zasadzie uzupełniono powyższy zapis o sformułowanie, że owa społeczność powinna być uznana przez społeczność międzynarodową, a mianowicie „uznana przez społeczność międzynarodowa organizacja polityczna grupy społecznej obejmująca określone terytorium, na którym rozciąga się jego władza i obowiązują prawa przez nią stanowione”⁵.

Podobnie uważa R. Wróblewski, którego zdaniem państwo to „organizacja polityczna wielkiej grupy społecznej, nierozdzielnie związana z określonym terytorium, na którym rozciąga się jego władza i obowiązujące prawa przez nią stanowione.”⁶

Należy jeszcze przytoczyć politologiczną definicję państwa, chyba najlepiej oddającą jego istotę: „państwo jest przymusową organizacją, wyposażoną w atrybuty władzy zwierzchniej po to, by ochraniać przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi ład, zapewniający zasiedlającej jego terytorium społeczności, składającej się ze współzależnych grup o zróżnicowanych interesach, warunki egzystencji korzystne odpowiednio do siły ich ekonomicznej pozycji i politycznych wpływów”⁷

Reasumując, z powyższych rozważań wynika, że zasadniczymi elementami państwa są: społeczeństwo, terytorium i władza.

⁴ *Słownik języka polskiego PWN P-Ż*, PWN, Warszawa 2007, s. 8.

⁵ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 95.

⁶ R. Wróblewski, *Podstawowe pojęcia z dziedziny polityki bezpieczeństwa, strategii i sztuki wojennej*, AON, Warszawa 1993, s. 9.

⁷ M. Gulczyński, *Nauka o polityce*, Druktur, Warszawa 2007, s. 33.

Warto również wspomnieć o siedmiu funkcjach, które spełnia każde współczesne państwo, a mianowicie:⁸

- wewnętrzną, która sprowadza się do zapewnienia porządku i bezpieczeństwa wewnątrz kraju, co osiąga się poprzez działanie organów administracji państwa;
- zewnętrzną, która spełniana jest poprzez działalność prowadzoną w zakresie stosunków z innymi państwami oraz organizacjami międzynarodowymi, której istotą jest ochrona interesów państwa, prowadzona głównie przez jej służbę dyplomatyczną;
- gospodarczo-organizatorską, która przejawia się organizowaniem gospodarki oraz wpływem na procesy gospodarcze;
- socjalną;
- adaptacyjną polegającą na przystosowaniu państwa do zmieniających się warunków cywilizacyjnych;
- regulacyjną, która sprowadza się do całokształtu działalności polegającej na wpływaniu na zachodzące procesy społeczne;
- innowacyjną polegającą na wprowadzaniu przez państwo nowych procesów i przeobrażeń społecznych.

Głównym zadaniem każdego państwa i jego obywateli jest zapewnienie sobie bezpieczeństwa w warunkach zrównoważonego rozwoju. Bezpieczeństwo państwa w wielu opracowaniach naukowych definiowane jest jako „element jego bytu i rozwoju określony stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń”⁹. Bezpieczeństwo państwa jest określane jako stan lub proces. Może być zatem postrzegane jako „stan wywołujący poczucie możliwości rozwoju narodu wynikający z braku zagrożenia zewnętrznego i wewnętrznego, jak też możliwości obrony przed tymi zagrożeniami”¹⁰, a także, jako „stan uzyskany w wyniku zorganizowanej obrony i ochrony przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi określony stosunkiem potencjału obronnego do skali zagrożeń”¹¹. Bezpieczeństwo państwa związane jest z procesem powstawania nowoczesnych państwowości, dlatego też powinno być postrzegane jako ciągły proces, który ulega zmianom w odniesieniu do zasięgu oraz jakości.

⁸ K. Wojtaszczyk, *Kompendium wiedzy o państwie*, Liber, Warszawa 1998, s. 12.

⁹ J. Zubek, *Doktryny bezpieczeństwa*, Studium, AON, Warszawa 1991, s. 9.

¹⁰ *Bezpieczeństwo narodowe a walki niebrojne*, Studium, AON, Warszawa 1991, s. 7.

¹¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Studia i materiały, nr 40, AON, Warszawa 1996, s. 14.

STRATEGIA

Istotne z punktu widzenia rozważań o bezpieczeństwie wydają się słowa Włodzimierza Fehlera, którego zdaniem „jednym z najbardziej pożądanym i cenionym przez ludzkość dóbr są dwie zasadnicze strategie. Pierwsza koncentruje się na działaniach przygotowujących do ochrony przed zagrożeniami, druga zaś skupia się na takim kształtowaniu otoczenia, aby oddalać i minimalizować możliwości pojawienia się tychże. W obydwu przypadkach, chociaż przy odmiennym podejściu, zagrożenie jest kategorią o kluczowym znaczeniu”¹².

Zagrożenie to potencjalna możliwość zaistnienia niekorzystnych okoliczności lub poniesienia straty. Potencjalność nieuchronnie kieruje nas ku przyszłości, którą staramy się przewidzieć. Znaczna część przyszłych stanów należy do obszaru niepewności – nic o nich nie wiadomo. Jednakże o niektórych z nich można wyrokować zarówno w zakresie prawdopodobieństwa ich wystąpienia jak i skutków, jakie spowodują. Ogólnie dzieli się je na zjawiska i zdarzenia pozytywne oraz negatywne dla indywidualnego i społecznego poczucia bezpieczeństwa. Oceny takiej dokonuje się na podstawie wiedzy oraz relacji świadków z przeszłości, zakładając przy tym, że w przyszłości określone zjawisko pojawiać się będzie:

- w takich samych okolicznościach - te same warunki początkowe spowodują taką samą jego ewolucję;
- lub też z taką samą częstotliwością jak dotychczas.

Dokonyjemy zatem ekstrapolacji dotychczasowej wiedzy o zjawisku poza obszar, z którego ta wiedza pochodzi, co powoduje uzasadniony brak zaufania do opracowanej prognozy. Ponadto chaotyczność wielu zjawisk sprawia, iż wiedza o zjawisku jest natury częstościowej (probabilistycznej). Przy tych samych warunkach początkowych można jedynie określić częstość pojawiania się określonych trajektorii ewolucji zjawiska. Nie ma natomiast pewności, czy obserwowane dotychczas trajektorie są jedynymi możliwymi do realizacji.

To sprawia, że zbiór zdarzeń przyszłych może być zbiorem nieskończonym, a tym samym stosowanie klasycznej definicji prawdopodobieństwa, przy różnych podejściach do problemu jego szacowania, może prowadzić do wzajemnie sprzecznych wyników (zob. paradoks Bertranda).

¹² W.Fehler, *Zagrożenie-kluczowa kategoria teorii bezpieczeństwa* [w:] Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa, red. nauk. K.Jałoszyński, B.Wiśniewski, T.Wojtuszek, WSA, Bielsko-Biała 2007, s. 8.

„Oswojenie przyszłości” odbywa się poprzez jej nazywanie. Służy ono poprawie komunikatywności przekazywanych innym własnych myśli oraz emocjonalnemu ukierunkowaniu poszukiwanych przez nas rozwiązań. Stąd też przyszłe sytuacje nazywamy:

- wyzwaniami, jeżeli uważamy, że ich ewolucja będzie wymagała od nas podjęcia nowych, innowacyjnych i trudnych zadań, aby móc w przyszłości skutecznie osiągać zamierzone przez nas cele;
- szansami, jeżeli uważamy, że ich ewolucja będzie sprzyjać osiągnięciu założonych przez nas celów;
- zagrożeniami, jeżeli uważamy, że ich ewolucja będzie obniżać prawdopodobieństwo osiągnięcia założonych przez nas celów.

Zarówno szanse jak i zagrożenia są dla nas również wyzwaniami, ale o określonej „barwie”, sprzyjającymi bądź nie, naszym zamierzeniom.

Świadomi własnej niewiedzy i niskiej wiarygodności prognoz staramy się tak konstruować nasze plany, aby były uniwersalne – pasowały do wielu różnych sytuacji w przyszłości. Staramy się nakreślić zasady, jakimi kierować się będziemy przy podejmowaniu decyzji adekwatnie do pojawiających się okoliczności (rozwoju sytuacji). Takie podejście jest szczególnie potrzebne w organizacjach (państwach) ze względu na:

- komunikację społeczną – zakomunikowanie otoczeniu i członkom organizacji celu naszych działań i uogólnionego sposobu ich realizacji, a w zasadzie reguł i zasad jakich będziemy się trzymać realizując ów cel;
- zapewnienie spójności działań wielu ludzi, a często również wielu organizacji, zaangażowanych w realizację sformułowanych celów.

Tak skonstruowany „plan działania” nazywamy strategią. Nazwa pochodzi z języka greckiego: *stratēgós*, które jest złożeniem słów *stratos* (wojsko) i *ago* (prowadzę), co w dosłownym tłumaczeniu oznacza prowadzącego wojska. Mianem tym w starożytnej Grecji określano dowódcę armii lub floty oraz osobę piastującą urząd o funkcjach zarówno wojskowych, jak i cywilnych. Natomiast w cesarstwie bizantyńskim mianem tym określano dowódcę okręgu administracyjno-wojskowego.¹³

Rola ówczesnego stratega była bardzo odpowiedzialna. Był on najważniejszym urzędnikiem państwowym, co wiązało się z wysokim prestiżem społecznym

¹³ Polskim odpowiednikiem stratega w XI-XIII w. był wojewoda, czyli najwyższy urzędnik książęcy, zastępujący księcia w sądownictwie i dowodzeniu wojskiem.

i władzą. Jego podstawowym zadaniem była realizacja celów państwa. Pełnił też rolę doradcy rządzących w zakresie określania kierunków działania i polityki państwa w dłuższej perspektywie czasowej. Realizacja zadań przez niego często wiązała się z jednoosobowym podejmowaniem bardzo trudnych, często strategicznych dla państwa decyzji z punktu widzenia interesów państwa.

Przekładając powyższe na dzisiejsze czasy zasadnym wydaje się stwierdzenie, że strateg XXI wieku to ten, który ma wizję funkcjonowania państwa w znacznej perspektywie czasowej. Dziś co prawda nie istnieje już urząd stratega, ale w dalszym ciągu społeczeństwo oczekuje od władz pomysłu, czyli wizji funkcjonowania państwa w perspektywie kilku, kilkunastu i kilkudziesięciu lat. Wizji towarzyszy również oczekiwanie sposobu jej realizacji, który będzie akceptowalny przez większość zaangażowanych w jej realizację osób. Według R. Krupskiego strategia to „koncepcja funkcjonowania organizacji w dłuższym okresie, zawierająca zoperacjonalizowane główne cele, sposoby działania i reguły zachowania się.”¹⁴

Realizacji wizji towarzyszyć będą musiały działania wielu ludzi, członków organizacji. Bez ich zaangażowania wizja pozostanie tylko i wyłącznie na etapie planów. Dlatego też niezwykle ważny jest sposób przedstawienia tej wizji. Jednym ze sposobów takiego sformułowania jest określenie misji organizacji, której nie należy utożsamiać z celami operacyjnymi strategii tylko ze sposobem ich realizacji. Strategia obejmuje dwie istotne sfery ludzkiej działalności. Są nimi cele i sposoby ich osiągnięcia. Misja jest określeniem nie tylko ostatecznego celu organizacji, ale przede wszystkim sposobu wyboru dróg jego osiągnięcia w zmiennym otoczeniu. Jest niejako określeniem „zasad moralnych” jakimi kierować się będzie organizacja w osiągnięciu celów strategicznych.¹⁵

Misja jest również jednym z trzech czynników ograniczających swobodę kształtowania, lub wyboru strategii. Z jednej bowiem strony jest wizja przyszłości z drugiej zaś własny potencjał, który z naturalnych powodów dzieli się na finansowy i pozafinansowy, zależny nie tylko od posiadanych dóbr materialnych i niematerialnych, ale również od wzajemnej ich konfiguracji.¹⁶

Reasumując, należy stwierdzić, że strategia powinna zawierać misję, ocenę możliwości jej realizacji, cele operacyjne, a także funkcjonalne programy działania. Dzięki tym elementom czytelna powinna być wizja przyszłych działań i stan organi-

¹⁴ R. Krupski, *Zarządzanie strategiczne. Koncepcje-metody*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2003, s. 14.

¹⁵ J. Prońko, *Istota strategii [w:] Teoretyczne aspekty strategii bezpieczeństwa państwa*, red. nauk. A. Szerauc, Płock 2010, s. 87.

¹⁶ Tamże.

zacji w przyszłości. Skuteczność uzależniona jest od właściwej konstrukcji wskazanych elementów, która będzie czytelna dla wszystkich członków organizacji. Dzięki takiemu rozwiązaniu możliwe będzie dokonanie oceny i w konsekwencji realizacji. „Do oceny jakości strategii Tilles proponuje przyjąć takie kryteria jak:

- horyzont czasowy;
- poziom ryzyka;
- wewnętrzną spójność i zgodność;
- odpowiedniość strategii w stosunku do dostępnych zasobów.”¹⁷

Należy zauważyć, że misja, ocena możliwości i uwarunkowań oraz celów strategicznych są to główne elementy strategii, których kolejność powstawania nie jest jednoznacznie zidentyfikowana. W literaturze przedmiotu występują trzy modele. Pierwszy z nich zakłada, że jako pierwsze w tworzeniu strategii wyłaniają się cele strategiczne. Drugi zaś, że w pierwszej kolejności należy przeprowadzić analizę otoczenia i organizacji a następnie postawić cele strategiczne. Z kolei trzeci model zakłada, iż funkcje identyfikacji celów, analizy otoczenia i organizacji są wzajemnie sprzężone i wzajemnie się warunkują.

Odpowiedź na pytania dotyczące czym jest strategia należałoby zatem sprowadzić do odpowiedzi na pytania: *Czym dana organizacja będzie w przyszłości? Jaki będzie jej kształt?*

W literaturze przedmiotu znajdziemy wiele, dość znacznie różniących się definicji strategii:

- strategia to kompletny plan; plan, który określa cele oraz jakie decyzje będą podjęte w każdej możliwej sytuacji (J. von Neumann, O. Morgenstern).
- strategia dotycząca planu wojny to określenie poszczególnych kampanii wojennych oraz indywidualnych przedsięwzięć w ich ramach (C. von Clausewitz).
- strategia to ciąg decyzji określających zachowanie w pewnych przedziałach czasu (H.A. Simon).
- strategia to określenie głównych długofalowych celów firmy i przyjęcie takich kierunków działania, oraz taka alokacja zasobów, które są konieczne dla zrealizowania celów (A.D. Chandler);¹⁸
- dział sztuki wojennej obejmujący przygotowanie i prowadzenie wojny oraz poszczególnych jej kampanii i bitew (Słownik Języka Polskiego);

¹⁷ A. K. Koźmiński, W. Piotrowski, *Zarządzanie. Teoria i Praktyka*, PWN, Warszawa 2002, s. 189.

¹⁸ Za A. Wajda, *Organizacja i zarządzanie*, PWE, Warszawa 2003, s. 54.

- przemyślany plan działania w jakiejś dziedzinie (Słownik Języka Polskiego).¹⁹

W ogólnym znaczeniu strategia sprowadza się do określenia sprawnego działania każdego podmiotu i do stosowania najbardziej skutecznych sposobów tego działania. Jak zauważa Stanisław Koziej strategia bezpieczeństwa jest to „teoria i praktyka (nauka i sztuka) kierowania sprawami bezpieczeństwa danego podmiotu przez najwyższego (naczelnego) decydenta (indywidualnego lub zbiorowego), z uwzględnieniem zwłaszcza ustalania celów bezpieczeństwa oraz sposobów ich osiągnięcia”²⁰.

Strategie można klasyfikować według różnych kryteriów. Stanisław Koziej szkicuje następującą typologię strategii bezpieczeństwa według:²¹

- koncepcji: zapobiegania, reagowania;
- roli: deklaratywna, rzeczywista (realna), idealna (teoretyczna);
- procedur konfrontacji: działań kolejnych (sekwencyjnych), działań jednoczesnych;
- metod prowadzących do zwycięstwa: pokonania (rozbicia w walce, bitwie), wyczerpania (pozasilowego, pośredniego, długotrwałego), zniszczenia (zwycięstwa totalnego, zlikwidowania przeciwnika);
- obiektu oddziaływania i metod podejścia: odstraszenia (powstrzymywania - przeciwnik), wymuszania (zaniechania złych zamiarów – potencjalny przeciwnik), ubezpieczenia (gwarantowania, zapewniania – sojusznik, koalicjant, partner);
- sfer aktywności i środków strategicznych: dyplomatyczna, ekonomiczna, informacyjna, militarna itp.;
- zasięgu: wielka (całościowa, totalna), na obszarze konkretnego konfliktu (na TDW);
- treści: operacyjna (strategia działania), preparacyjna (strategia przygotowania i transformacji systemu bezpieczeństwa).

Strategie tworzone były przez wielu teoretyków i praktyków. Literatura przedmiotu wymienia jako przykład: wybitnego stratega wojny Sun Tzu, Carla von Clausewitza – teoretyka wojny, który często głosił, że *Wojna jest jedynie kontynuacją polityki innymi środkami*, Tukidydesa z Aten – autora monografii *Wojna pelo-*

¹⁹ Słownik języka polskiego P-Ż...dz.cyt., s. 322.

²⁰ S.Koziej, *Wprowadzenie do teorii i historii bezpieczeństwa-skrypt internetowy* (www.koziej.pl), Warszawa 2010, s. 4.

²¹ Tamże, s. 7.

poneska, Gajusza Juliusza Cezara – rzymskiego polityka, wodza, dyktatora i pisarza czy też Napoleona Bonapartego – wybitnego przywódcę, stratega wojennego.

Zdaniem Stanisława Kozieja jednym z najważniejszych wymiarów strategii są jej zasady zwłaszcza operacyjne, czyli historycznie ukształtowane reguły sprawnego przygotowania i prowadzenia walki (kooperacji negatywnej), zwiększające prawdopodobieństwo uzyskania w niej sukcesu (zwycięstwa) przy jak najmniejszych kosztach (stratach własnych). Uważa on również, że głównym sensem, istotą, stosowania wspomnianych zasad strategii jest zapewnienie uzyskania, utrzymania i wykorzystania przewagi, którą należy rozumieć nie tylko w wymiarze ilościowym (materialnym, liczebnym), ale także jakościowym (niematerialnym).²²

Głównym zadaniem każdego narodu jest zapewnienie sobie bezpieczeństwa w warunkach zrównoważonego rozwoju. Dokument *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* to wyraz troski o bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polski i jej obywateli.²³ Określa on interesy narodowe i formułuje cele strategiczne zgodnie z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. „Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej, skorelowana ze strategiami sojuszniczymi - Koncepcja Strategiczna NATO i Europejska Strategia Bezpieczeństwa - stanowi podstawę do opracowania wykonawczych dyrektyw strategicznych, a w szczególności Polityczno-Strategicznego Dyrektywy Obronnej RP, strategii poszczególnych dziedzin bezpieczeństwa narodowego, strategicznych planów reagowania obronnego i zarządzania kryzysowego oraz wieloletnich programów transformacji systemu bezpieczeństwa państwa, w tym programów pozamilitarnych przygotowań obronnych i programów rozwoju sił zbrojnych.”²⁴

Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej definiuje strategię bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) jako „obowiążącą w państwie koncepcję zapewnienia jej bezpieczeństwa, zawierającą w szczególności identyfikację interesów narodowych i celów strategicznych, ocenę przyszłościowego kształtowania się strategicznego środowiska bezpieczeństwa oraz zasady i sposoby osiągania celów strategicznych w przewidywanych warunkach (realizacji zadań operacyjnych), a także przygotowania (utrzymywania i transformacji) systemu bezpieczeństwa narodowego (realizacji zadań preparacyjnych)”²⁵.

²² Szerzej, tamże s. 8-9.

²³ Szerzej, *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2007, s. 2.

²⁴ Tamże, s. 3.

²⁵ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2013, s. 249.

We wspomnianym dokumencie wyróżnia się trzy kategorie strategii bezpieczeństwa narodowego, a mianowicie: operacyjnej, preparacyjnej, sektorowej.

Strategia operacyjna bezpieczeństwa narodowego to „dział (dziedzina) strategii bezpieczeństwa narodowego obejmujący zasady i sposoby osiągnięcia celów strategicznych (realizacji operacyjnych zadań strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego) w przewidywanych warunkach (środowisku) bezpieczeństwa oraz określenie wymagań operacyjnych wobec systemu bezpieczeństwa narodowego”.²⁶

Strategia preparacyjna bezpieczeństwa narodowego to „dział (dziedzina) strategii bezpieczeństwa narodowego obejmujący zasady i sposoby przygotowania (utrzymania i transformacji) systemu bezpieczeństwa narodowego (realizacji preparacyjnych zadań strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego (realizacji preparacyjnych zadań strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego) stosownie do wymagań wynikających ze strategii operacyjnej)”.²⁷

Strategia sektorowa bezpieczeństwa narodowego to „obowiązująca w państwie koncepcja realizacji przez dany sektor państwa (dział lub grupę działów administracji państwowej) przewidzianych dlań w strategii bezpieczeństwa narodowego operacyjnych i preparacyjnych zadań strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa. Obejmuje określenie celów, ocenę warunków, ustalenie sposobów, wydzielenie środków danego sektora do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa”.²⁸

SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

Naczelnym interesem Rzeczypospolitej Polskiej jest bezpieczeństwo narodowe. W związku z faktem pojawiania się zagrożeń charakteryzujących się dużą dynamiką i złożonością zmian niezbędny jest zintegrowany system, którego zadaniem jest przeciwdziałanie tym wszystkim niebezpiecznym zjawiskom. Mowa w tym miejscu jest o *Systemie bezpieczeństwa narodowego*. Bezpieczeństwo narodu uzależnione jest od szeregu podejmowanych działań, które zdaniem Juliana Kaczmarka i Antoniego Skowrońskiego „układają się zwykle w pewien dość skomplikowany system z zależnymi od siebie podsystemami.”²⁹

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże.

²⁸ Tamże.

²⁹ J.Kaczmarek, A.Skowroński, *Bezpieczeństwo. Świat-Europa-Polska*, Alta 2, Wrocław 1998, s. 5.

Zasadnym wydaje się rozpocząć rozważania od wyjaśnienia terminu system. *Słownik języka polskiego* definiuje go jako:³⁰

- układ elementów mających określoną strukturę i stanowiący logicznie uporządkowaną całość;
- zespół wielu urządzeń, dróg, przewodów, itp., funkcjonujących jako całość;
- narządy lub inne części żywego organizmu pełniące razem określone funkcje;
- uporządkowany zbiór twierdzeń, poglądów, tworzących jakąś teorię;
- określony sposób wykonywania jakiejś czynności lub zasady organizacji czegoś;
- forma ustroju państwowego;
- zespół skał powstałych w ciągu jednego okresu geologicznego;
- całościowy i uporządkowany zespół zadań połączonych ze sobą stosunkami logicznego wynikania.

Uogólniając, należy stwierdzić, że system (stgr. *σῶστημα* [*systema*] – rzecz złożona) to zbiór elementów i relacji między nimi służący realizacji określonego celu, grupy celów lub rodzaju procesów. Stąd też zawsze do słowa system dodajemy przymiotnik określający ów cel lub rodzaj procesów, np.:

- system wytwórczy;
- system społeczny;
- system nerwowy;
- system państwowy (ustrój państwa)
- system bezpieczeństwa;
- itp.

Każdy system funkcjonuje wewnątrz innego systemu (jest jego częścią). Stąd też w analizie systemowej odkrywamy nie tylko elementy tworzące system i związki (relacje) między nimi, ale również jego powiązania z innymi systemami stanowiącymi jego otoczenie.

Pierwotnie podejście systemowe do badania zjawisk stosowano w biologii. W latach późniejszych zaczęto je stosować w cybernetyce, socjologii, ekonomii oraz kognitywistyce. Teoria systemów pretenduje do najbardziej ogólnej teorii wszystkiego – z jej pomocą próbuje się wyjaśniać działanie wszelkich inteligentnych zespołów: organizmów żywych, społeczeństw oraz zespołów złożonych – człowiek – technika; człowiek – społeczeństwo – środowisko.

³⁰ *Słownik języka polskiego PWN P-Ż ... dz.cyt., s.339.*

Podejście systemowe do badanych problemów wymaga konsekwentnego przestrzegania kilku podstawowych zasad:

- precyzyjne określenie granic systemu – należy go tak zdefiniować, aby można było jednoznacznie określić: czy dany element należy do systemu, czy nie?
- niezmienność granic systemu – w czasie analiz nie można zmieniać granic systemu;
- podział systemu na podsystemy musi być zupełny – nie może istnieć element należący do systemu, a nie należący do jednego z jego podsystemów;
- podział systemu na podsystemy musi być funkcjonalny – podsystemy wyodrębniamy ze względu na spełniane funkcje.

Każdy realnie istniejący system posiada następujące cechy:

- granice;
- entropia – stopień uporządkowania systemu;
- oddziaływanie z otoczeniem – wymiana informacji, energii i materii;
- każdy system posiada własności samoregulacji:
 - homeostaza – każdy system ma tendencję do zachowania równowagi wewnętrznej (funkcjonalnej),
 - morfostaza – każdy system ma tendencję do zachowania swojej struktury – powiązań między jego elementami,
 - morfogeneza – tendencja do zmian;
- funkcjonowanie systemu charakteryzuje się:
 - ekwifinalnością – ten sam efekt można uzyskać różnymi sposobami,
 - ekwipotencjalnością – te same procesy mogą przynosić różne efekty.

Wobec powyższego system bezpieczeństwa państwa, w bardzo ogólny sposób, można zdefiniować jako: zbiór elementów i relacji między nimi (struktury, zasad współpracy, wymiany informacji, itp.) przeznaczony do zapewnienia bezpieczeństwa państwa.

Ze względu na fakt, iż system bezpieczeństwa tworzą ludzie należący do pewnej społeczności, jego struktura i sposób funkcjonowania jest pochodną tradycji i kultury bezpieczeństwa, zmiennych w środowisku bezpieczeństwa oraz zobowiązań sojuszniczych i międzynarodowych. *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego* definiuje pojęcie system bezpieczeństwa państwa jako „skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych, ukierunkowanych na przeciwdziałanie wszelkim zagrożeniom państwa, a w szczególności politycznym, gospodarczym, psychospołecznym, ekologicznym

i militarnym”³¹, natomiast system obronny państwa jako „to skoordynowany wewnętrznie zbiór elementów organizacyjnych, ludzkich i materiałowych wzajemnie powiązanych i działających na rzecz obrony państwa”³².

Zgodnie z postanowieniami obowiązującej *Strategii bezpieczeństwa narodowego* na system bezpieczeństwa narodowego składają się „wszystkie odpowiedzialne za bezpieczeństwo w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i właściwych ustaw organy oraz instytucje należące do władz ustawodawczych, wykonawczych i sądowniczych, w tym Parlament, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej, Rada Ministrów i centralne organy administracji rządowej. Ważnymi jego elementami są siły zbrojne oraz służby i instytucje rządowe zobowiązane do zapobiegania i przeciwdziałania zagrożeniom zewnętrznym, zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, prowadzenia działań ratowniczych oraz ochrony ludności i mienia w sytuacjach nadzwyczajnych, a także - w zakresie przewidzianym w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i właściwych ustawach - władze samorządowe oraz inne podmioty prawne, w tym przedsiębiorcy tworzący potencjał przemysłowo-obronny”³³.

Istotą działania elementów systemu bezpieczeństwa państwa w zakresie ich kompetencji³⁴ jest ich funkcjonowanie w ramach przyznanego im przez przepisy prawa określonego zakresu działania, zadań i obowiązków, pozwalających odróżnić je od innych systemów.

Zgodnie z postanowieniami przywołanej strategii system bezpieczeństwa państwa składa się z podsystemu kierowania i podsystemów wykonawczych.

W *Białej Księdze Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* system bezpieczeństwa narodowego definiowany jest jako „całość sił (podmiotów), środków i zasobów przeznaczonych przez państwo do realizacji zadań w dziedzinie bezpieczeństwa, odpowiednio do tych zadań zorganizowana (w podsystemy i ogniwa), utrzymywana i przygotowywana. Składa się z podsystemu (systemu) kierowania i szeregu podsystemów (systemów) wykonywanych, w tym podsystemów operacyjnych (obronny i ochronne) i podsystemów wsparcia (społeczne i gospodarcze)”.³⁵

³¹ *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009, s. 139.

³² *Biuletyn informacyjny nr 1/159*, Wyd. Szt. Gen. WP, Warszawa 1994, s. 7.

³³ *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2007, s. 83.

³⁴ *Mały słownik języka polskiego*, Warszawa 1993, s.330 – definiuje pojęcie „kompetencji” następująco: „zakres pełnomocnictw i uprawnień, zakres działania organu władzy lub jednostki organizacyjnej; zakres czyjejś władzy, umiejętności, odpowiedzialności”.

³⁵ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2013, s. 250.

System kierowania bezpieczeństwem narodowym (bezpieczeństwem państwa) to „część systemu bezpieczeństwa narodowego przeznaczona do kierowania jego funkcjonowaniem, obejmująca organy władzy publicznej i kierowników jednostek organizacyjnych, które wykonują zadania związane z bezpieczeństwem narodowym (w tym organy dowodzenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej), wraz z organami doradczymi i aparatem administracyjnym (sztabowym) oraz procedurami funkcjonowania i infrastrukturą (stanowiska i centra kierowania oraz zarządzania, system łączności).”³⁶

W skład podsystemu kierowania systemem bezpieczeństwa państwa wchodzi organy władzy publicznej i kierownicy jednostek organizacyjnych, które wykonują zadania związane z bezpieczeństwem oraz organy dowodzenia Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Szczególną rolę w kierowaniu bezpieczeństwem sprawuje Parlament, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów. Wyżej wymieniony system realizuje zadania odnoszące się do rozpoznawania i monitorowania źródeł zagrożeń godzących w bezpieczeństwo państwa oraz zapobieganiem ich powstawaniu zarówno na terenie kraju, jak i poza jego granicami a także skutkom tychże zagrożeń oraz ich usuwaniem.

Podsystemy (w tym ogniwa) wykonawcze systemu bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa) to „siły i środki przewidziane do realizacji ustawowo określonych zadań w dziedzinie bezpieczeństwa pozostające w dyspozycji organów kierowania bezpieczeństwem. Można wśród nich wyróżnić:

- podsystemy operacyjne: podsystem obronny (obronności państwa, obrony narodowej, bezpieczeństwa militarnego); podsystemy ochronne państwa i ludności (bezpieczeństwa cywilnego, pozamilitarnego);
- podsystemy wsparcia: społeczne i gospodarcze.”³⁷

W skład podsystemów wykonawczych, zgodnie z zapisami punktu 91 Strategii bezpieczeństwa narodowego, wchodzi siły i środki pozostające pod zwierzchnictwem właściwych ministrów kierujących działami administracji rządowej, centralnych organów administracji rządowej szczebla centralnego i terenowego, organów samorządu terytorialnego, a także innych podmiotów odpowiedzialnych za realizację określonych prawem zadań w zakresie bezpieczeństwa państwa.

³⁶ Tamże.

³⁷ Tamże.

Zasadniczymi zadaniami podsystemów wykonawczych, w myśl punktu 92 wspomnianej *Strategii* są:

- wczesne rozpoznawanie wyzwań i zagrożeń oraz zapobieganie zagrożeniom bezpieczeństwa państwa, a w warunkach ich wystąpienia - przeciwdziałanie negatywnym skutkom;
- zwiększanie potencjału państwa i jego zdolności do realizacji interesów narodowych.

Istotą strategii jest niewątpliwie ustalenie możliwych i koniecznych dla państwa celów długoterminowych oraz ich osiągnięcie dzięki podejmowaniu szeregu działań ważnych dla przedmiotu rozważań. Zasadnicza wydaje się z punktu widzenia rozważań w przedmiotowym zakresie analiza *Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2022*³⁸. Rządowy Plan uporządkowania strategii rozwoju zawierający koncepcję uporządkowania obowiązujących dokumentów strategicznych³⁹ realizujących średnio i długookresową strategię rozwoju kraju⁴⁰ włączył *Strategię rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej* do grona dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju kraju. Rozwiązanie to stwarza szansę na wzmocnienie warstwy realizacji strategii i nadanie nowego impulsu pracom związanym z budową zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego, w powiązaniu z rozwojem społeczno-gospodarczym kraju. Kierunki działań niniejszej *Strategii* koncentrować się będą na dwóch podstawowych zasadach takich jak: efektywność i spójność. Dlatego też jej głównym celem będzie wzmocnienie efek-

³⁸ *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2012-2022*, przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 roku, dostępna na stronach internetowych MON.

³⁹ Podstawą prawną, w oparciu o którą opracowane zostały strategie rozwoju jest art. 9 ustęp 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.).

⁴⁰ Długookresowa strategia rozwoju kraju „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” (DSRK) wskazuje główne trendy i wyzwania, wynikające zarówno z rozwoju wewnętrznego kraju, jak i zmian w jego otoczeniu zewnętrznym oraz przedstawia kompleksową wizję rozwoju społeczno-gospodarczego kraju w perspektywie do roku 2030, z uwzględnieniem wymiaru regionalnego i przestrzennego. Natomiast średniookresowa strategia rozwoju kraju (ŚSRK) jest wiodącą strategią rozwojową, określającą podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym. ŚSRK wyznacza obszary strategicznej interwencji o znaczeniu krajowym i ponadregionalnym, a także strategiczne inwestycje, które następnie zostają uwzględnione w innych strategiach rozwoju i programach. Dzięki temu zapewniona zostaje integracja polityki przestrzennej z polityką regionalną oraz koncentracja działań prorozwojowych państwa na kluczowych obszarach tematycznych i przestrzennych. Obowiązującą ŚSRK jest Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo, przyjęta uchwałą nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. (M. P. z 2012 r., poz. 882).

tywności i spójności systemu bezpieczeństwa narodowego. Jak wynika z zapisów wspomnianej *Strategii* efektywność będzie osiągnięta poprzez podnoszenie sprawności zasadniczych elementów systemu bezpieczeństwa narodowego. Powyższe będzie możliwe dzięki realizacji takich celów (operacyjne) jak:

- kształtowanie stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym;
- umocnienie zdolności państwa do obrony;
- rozwój odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego.

Z kolei *spójność systemu bezpieczeństwa narodowego (na zewnątrz i do wewnątrz)* możliwa będzie do osiągnięcia takich celów (systemowo-koordynacyjne) jak:

- zwiększenie integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa;
- tworzenie warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa.

PODSUMOWANIE

Skuteczność podejmowanych działań w celu likwidacji wszelkich sytuacji niebezpiecznych wymaga przede wszystkim uporządkowanego stanu wiedzy w zakresie bezpieczeństwa. Podejście systemowe do problematyki bezpieczeństwa pozwala właśnie taki stan osiągnąć.

Rekapitulując uprawnionym jest stwierdzenie, że złożoność problematyki bezpieczeństwa państwa w kontekście przedmiotu i podmiotu wypowiedzi wskazuje na jej interdyscyplinarność. Złożoność, o której mowa, pomimo tego, że poddawana systematycznej naukowej eksploracji nadal będzie obiektem badań naukowców i dociekań praktyków. Wszyscy oni bowiem realizują swe prace poszukując racjonalnych rozwiązań nie tyle podnoszących poziom poczucia bezpieczeństwa obywateli, co rzeczywistego stanu akceptowanego w wymiarze zewnętrznym i wewnętrznym państwa.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Arystoteles, *Polityka*, t.7, PWN, Warszawa 1964.
- [2] *Bezpieczeństwo narodowe a walki niezbrojne*, Studium, AON, Warszawa 1991.

- [3] *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, BBN, Warszawa 2013.
- [4] *Biuletyn informacyjny nr 1/159*, Wyd. Szt. Gen. WP, Warszawa 1994.
- [5] Fehler W., *Zagrożenie-kluczowa kategoria teorii bezpieczeństwa* [w:] Współczesne postrzeganie bezpieczeństwa, red. nauk. K. Jałoszyński, B. Wiśniewski, T. Wojtuszek, WSA, Bielsko-Biała 2007.
- [6] Gulczyński M., *Nauka o polityce*, Druktur, Warszawa 2007.
- [7] Kaczmarek J., Skowroński A., *Bezpieczeństwo. Świat-Europa-Polska*, Alta 2, Wrocław 1998.
- [8] Koziej S., *Wprowadzenie do teorii i historii bezpieczeństwa-skrypt internetowy* (www.koziej.pl), Warszawa 2010.
- [9] Koźmiński A. K., Piotrowski W., *Zarządzanie. Teoria i Praktyka*, PWN, Warszawa 2002.
- [10] Krupski R., *Zarządzanie strategiczne. Koncepcje-metody*, Wydawnictwo AE, Wrocław 2003.
- [11] *Machiavelli N.*, Książę, przeł. W. Rzymowski, wyd. 2., Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1980.
- [12] *Mały słownik języka polskiego*, PWN, Warszawa 1993.
- [13] *Platon, Państwo, tom I*, Alfa, Warszawa 1994.
- [14] Prońko J., *Istota strategii* [w:] Teoretyczne aspekty strategii bezpieczeństwa państwa, red. nauk. A. Szerauc, Płock 2010.
- [15] *Słownik języka polskiego PWN P-Ż*, PWN, Warszawa 2007.
- [16] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2009.
- [17] *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Studia i materiały, nr 40, AON, Warszawa 1996.
- [18] *Strategia bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2007.
- [19] *Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP 2012-2022*, przyjęta uchwałą Rady Ministrów z dnia 9 kwietnia 2013 roku, dostępna na stronach internetowych MON.
- [20] Uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. (M. P. z 2012 r., poz. 882).

- [21] Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2009 r. Nr 84, poz. 712, z późn. zm.).
- [22] Wajda A., *Organizacja i zarządzanie*, PWE, Warszawa 2003.
- [23] Wojtaszczyk K., *Kompendium wiedzy o państwie*, Liber, Warszawa 1998.
- [24] Wróblewski R., *Podstawowe pojęcia z dziedziny polityki bezpieczeństwa, strategii i sztuki wojennej*, Warszawa 1993.
- [25] Zubek J., *Doktryny bezpieczeństwa*, Studium, AON, Warszawa 1991.

STATE SECURITY - NOTION, ESSENCE, STRATEGY, SYSTEM

ABSTRACT

The development of civilization has become a cause of dynamically changing views on the nature, function and purpose of the State, whose main task is to ensure the security of citizens in terms of sustainable development. The discussion on security of the state is still underway. Therefore the state strategy should include a mission to assess the possibility of its implementation, operational objectives, as well as functional programs of action. Emerging old and new threats are characterized by high dynamics and complexity make them can counteract the national security system, under which undertakes a number of activities. By taking these actions, it is possible to realize the Polish interest of security of the state.

dr Ewa DĘBICKA

Instytut Transportu Samochodowego w Warszawie

plk dr inż. Szymon MITKOW

Wojskowa Akademia Techniczna

PRAKTYCZNE WYKORZYSTANIE WYBRANYCH METOD OCENY SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

STRESZCZENIE

Na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat zarówno w środowisku wewnętrznym jak i zewnętrznym Polski zaszły istotne zmiany. Wpłynęły one na funkcjonowanie systemu bezpieczeństwa narodowego, dlatego ważnym zagadnieniem staje się obecnie problem jego oceny. Przyjętym i powszechnie stosowanym wyznacznikiem bezpieczeństwa narodowego jest Index NSI. Jednak w artykule przedstawiono inne metody służące do oceny systemu bezpieczeństwa narodowego.

Słowa kluczowe:

bezpieczeństwo, system bezpieczeństwa narodowego, metody oceny bezpieczeństwa narodowego.

WSTĘP

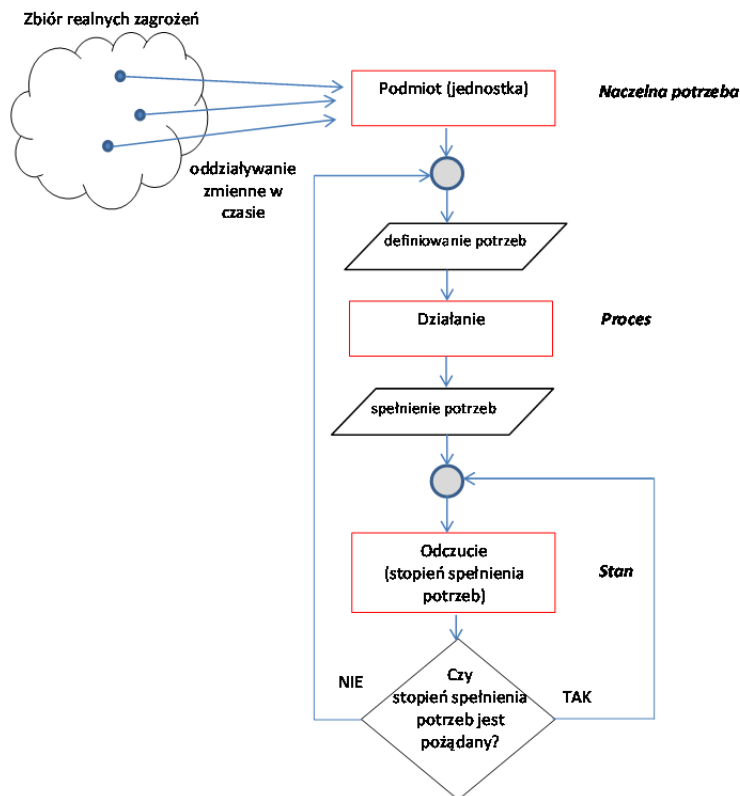
Bezpieczeństwo powinno być rozpatrywane w trzech podstawowych postaciach, jako stan, proces oraz naczelna potrzeba¹.

Zdaniem Autorów bezpieczeństwo wynika z *naczelnej potrzeby* generowanej przez jednostkę, podmiot, której spełnienie jest możliwe poprzez wykonywanie określonych działań (*proces*), w wyniku których jest utrzymany, osiągnany lub przywracany *pożądany stan*. Definiowanie pojęcia bezpieczeństwa oddzielnie, jako stan, proces i nadrzędna potrzeba nie jest poprawne. Wymienione trzy elementy są ze

¹ Wiśniewski B., *System bezpieczeństwa państwa. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wyższa Szkoła Policji, Szczytno 2013, s. 37.

sobą nierozdzielnie powiązane. Można to przedstawić przy pomocy następującego schematu – rysunek 1.

Z istoty bezpieczeństwa wynika, że jego najważniejszym zadaniem jest osiągnięcie stanu pewności i stabilności, z drugiej strony jest minimalizacja wystąpienia zagrożenia, które swoim oddziaływaniem może ten stan naruszyć. Pojawia się w tym miejscu zasadnicze pytanie „*Jak stan bezpieczeństwa zmierzyć i jakie metody możemy wykorzystać do jego oceny?*”

Rys. 1. Istota bezpieczeństwa

źródło: opracowanie własne

SYSTEM BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

System bezpieczeństwa państwa jest wielopłaszczyznowy i wielowymiarowy. Uwzględnia kształtowanie się wewnątrz państwa i jego relacje z podmiotami

zewnątrznymi oraz obejmuje ich różne sfery i płaszczyzny: stosunki polityczne, prawne, wojskowe, gospodarcze, społeczne, kulturowe, naukowe, itp.².

System bezpieczeństwa narodowego obejmuje siły, środki i zasoby przeznaczone przez państwo do realizacji zadań w tym obszarze, odpowiednio zorganizowane, utrzymywane i przygotowywane. Składa się on z podsystemu kierowania i podsystemów wykonawczych, w tym podsystemów operacyjnych (obronny i ochronne) oraz podsystemów wsparcia (społeczne i gospodarcze)³.

Zadania systemu bezpieczeństwa narodowego są następujące⁴:

- utrzymywanie systemu bezpieczeństwa narodowego w gotowości do wykorzystywania szans, podejmowania wyzwań, redukcji ryzyka i przeciwdziałania zagrożeniom;
- doskonalenie elementów kierowania operacyjnych i wsparcia, w tym zapewnienie niezbędnych im zasobów i zdolności;
- rozwój potencjału obronnego i ochronnego adekwatnego do potrzeb i możliwości państwa oraz zwiększenie jego interoperacyjności w ramach NATO i UE;
- wzmocnienie gotowości i zdolności NATO do kolektywnej obrony oraz spójności działań UE w dziedzinie bezpieczeństwa; budowanie silnej pozycji polski w obu tych organizacjach;
- rozwijanie bliskiej współpracy ze wszystkimi sąsiadami oraz budowanie partnerskich relacji z innymi państwami, w tym służących zapobieganiu i rozwiązywaniu konfliktów i kryzysów międzynarodowych;
- promowanie na arenie międzynarodowej zasad prawa międzynarodowego oraz uniwersalnych wartości, takich jak: demokracja, prawa człowieka i wolności obywatelskie, a także podnoszenie w polskim społeczeństwie świadomości praw człowieka i obywatela;
- zapewnienie bezpieczeństwa powszechnego poprzez doskonalenie krajowego systemu ratowniczo-gaśniczego oraz systemu monitorowania, powiadamiania, ostrzegania o zagrożeniach i likwidowania skutków klęsk żywiołowych oraz katastrof, a także wdrożenie rozwiązań prawnych i organizacyjnych w zakresie systemu ochrony ludności oraz obrony cywilnej;
- doskonalenie i rozwój krajowego systemu zarządzania kryzysowego w kierunku zapewnienia jego wewnętrznej spójności i integralności oraz umożliwienia nie-

² *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, BBN, Warszawa 2013, s. 87.

³ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014* – podpisana przez Prezydenta RP w dniu 5 listopada 2014r., s. 13.

⁴ Tamże, s.11-12.

zakłóconej współpracy w ramach systemów zarządzania kryzysowego organizacji międzynarodowych, których polska jest członkiem;

- ochrona granic polski, stanowiących zewnętrzną granicę UE; przeciwdziałanie przestępczości zorganizowanej, w tym gospodarczej; ochrona porządku publicznego;
- udoskonalenie rozwiązań systemowych dla przeciwdziałania i zwalczania terroryzmu i proliferacji broni masowego rażenia;
- zapewnienie bezpiecznego funkcjonowania Rzeczypospolitej polskiej w cyberprzestrzeni;
- zapewnienie bezpiecznych warunków rozwoju kapitału ludzkiego i społecznego oraz innowacyjności, efektywności i konkurencyjności gospodarki, a także stabilności finansowej państwa;
- zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego i bezpieczeństwa klimatycznego oraz ochrony środowiska, różnorodności biologicznej i zasobów naturalnych, w szczególności zasobów wodnych, a także kształtowanie zagospodarowania przestrzennego kraju w sposób zwiększający odporność na różnorakie zagrożenia, w szczególności militarne, naturalne i technologiczne;
- zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego;
- prowadzenie efektywnej polityki rodzinnej oraz dostosowanie polityki migracyjnej do nowych wyzwań;
- pogłębianie świadomości społecznej w sferze bezpieczeństwa oraz zwiększanie kompetencji obywateli pozwalających na właściwe reagowanie w sytuacjach kryzysowych.

Jako podsystemy wykonawcze możemy wyróżnić⁵ (rys. 2):

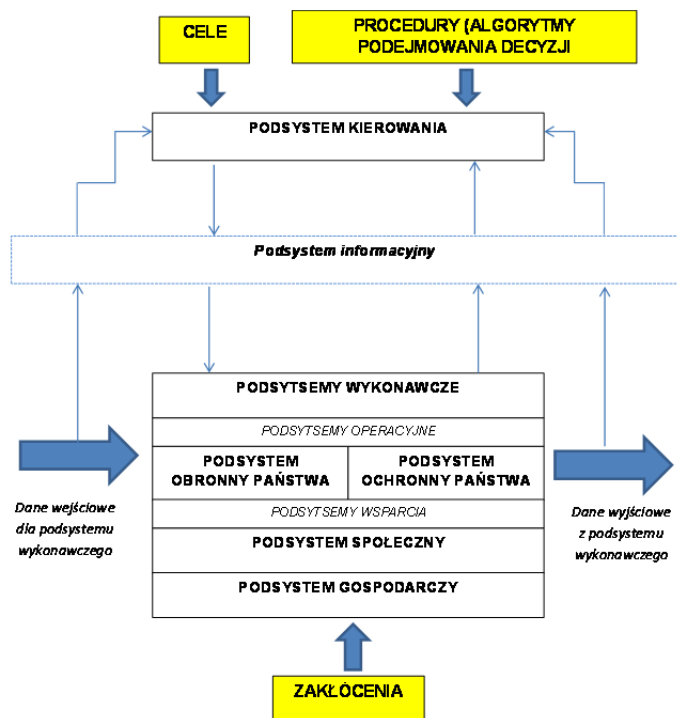
- podsystem obronny państwa,
- podsystem ochronny państwa,
- podsystem społeczny,
- podsystem gospodarczy.

Kierowanie bezpieczeństwem narodowym należy do najważniejszych funkcji państwa, mających na celu zapewnienie jego bytu i rozwoju w zmiennych warunkach środowiska bezpieczeństwa.

⁵ *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014* – podpisana przez Prezydenta RP w dniu 5 listopada 2014r., s. 13.

Podsystem kierowania składa się z trzech podstawowych elementów⁶:

- kierowanie obroną państwa (właściwość prezydenta RP we współdziałaniu z Radą Ministrów);
- sprawowanie ogólnego kierownictwa w zakresie obronności (właściwości Rady Ministrów);
- zarządzanie kryzysowe (właściwości Rady Ministrów, wojewodów, starostów, wójtów, burmistrzów,...).

Rys. 2. Podsystemy system bezpieczeństwa narodowego

źródło: opracowanie własne na podstawie: *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014* – podpisana przez Prezydenta RP w dniu 5 listopada 2014 r.

Zadania poszczególnych podsystemów wykonawczych przedstawiają się w następujący sposób:

- **podsystem obronny państwa** – utrzymywany w celu zapewnienia ochrony żywotnych interesów narodowych, a w szczególności suwerenności i niepodle-

⁶ *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, BBN, Warszawa 2013, s. 87.

głości narodu, jego prawa do integralności terytorialnej i nienaruszalności granic. Jego głównym przeznaczeniem pozostaje zapewnienie bezpieczeństwa wojskowego (militarnego) i zachowanie potencjału państwa gwarantującego zdolność do efektywnego reagowania na zewnętrzne kryzysy polityczno-militarne, a w razie wojny – zdolność do szybkiego odparcia agresji;

- **podsystem ochronny państwa** - utrzymywany w celu zapewnienia ochrony bezpieczeństwa publicznego, a w szczególności prawa i porządku publicznego, ratownictwa i ochrony ludności, ochrony granic, ochrony infrastruktury krytycznej, ochrony zdrowia, przeciwdziałania korupcji, itd.;
- **podsystem społeczny państwa** – utrzymywany w celu zapewnienia tożsamości narodowej i kulturowej, minimum dochodów i usług, dostępu do edukacji, tworzenia równych szans rozwoju, potencjału intelektualnego, naukowego i technologicznego, itd.;
- **podsystem gospodarczy państwa** – utrzymywany w celu zapewnienia bezpieczeństwa finansowego, energetycznego, właściwego rozwoju środowiska naturalnego, rolnictwa, infrastruktury, w tym infrastruktury krytycznej⁷, utrzymywania rezerw strategicznych i potencjału demograficznego oraz właściwego rozwoju transportu.

Występują również zadania, które dotyczą funkcjonowania wszystkich podsystemów systemu bezpieczeństwa narodowego, takie jak m.in. zwalczania terroryzmu i ekstremizmu, zapewnienia bezpieczeństwa informacji (w tym ochrony informacji niejawnych), cyberbezpieczeństwa, itp.

Istnieją dwa główne podejścia do oceny bezpieczeństwa narodowego. Pierwsze to podejście analityczne, skupiające się na wybranych dziedzinach (sektorach) życia państwowego (gospodarka, siły zbrojne, administracja, środowisko, kultura) bądź na wybranych charakterystykach, takich jak wrażliwość, podatność, itp.⁸ W ramach podejścia analitycznego możemy wyróżnić analizę systemową, która pokazuje działania części składowych (podsystemów) i ich wpływu na system bezpieczeństwa narodowego (np. wpływ ludzi, procesów, technologii, itp.) oraz analizę strategiczną środowiska bezpieczeństwa w przeprowadzoną m.in. przy użyciu metod

⁷ Infrastruktura krytyczna – jest to system oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalne obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorstw (Art.3. Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym).

⁸ Sułek M., *Syntetyczna ocena bezpieczeństwa narodowego – od diagnozy do prognozy*, WAT, Studia Bezpieczeństwa Narodowego 2/2011, s. 97.

scenariuszowych. Drugie podejście – syntetyczne usiłuje w bardzo zwartej formie, w oparciu o kilka miar kompleksowych, zintegrowanych, syntetycznych, opisać poziom bezpieczeństwa⁹.

Poniżej przedstawiono propozycje metodyki oceny systemu bezpieczeństwa oparte na miarach analitycznych (model hierarchiczny systemu bezpieczeństwa narodowego) i syntetycznych (Indeks Bezpieczeństwa Narodowego, model M. Sułka). Przedstawione metodyki mają charakter raczej teoretyczny, niemniej uzupełnione są przykładami praktycznymi.

INDEKS BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

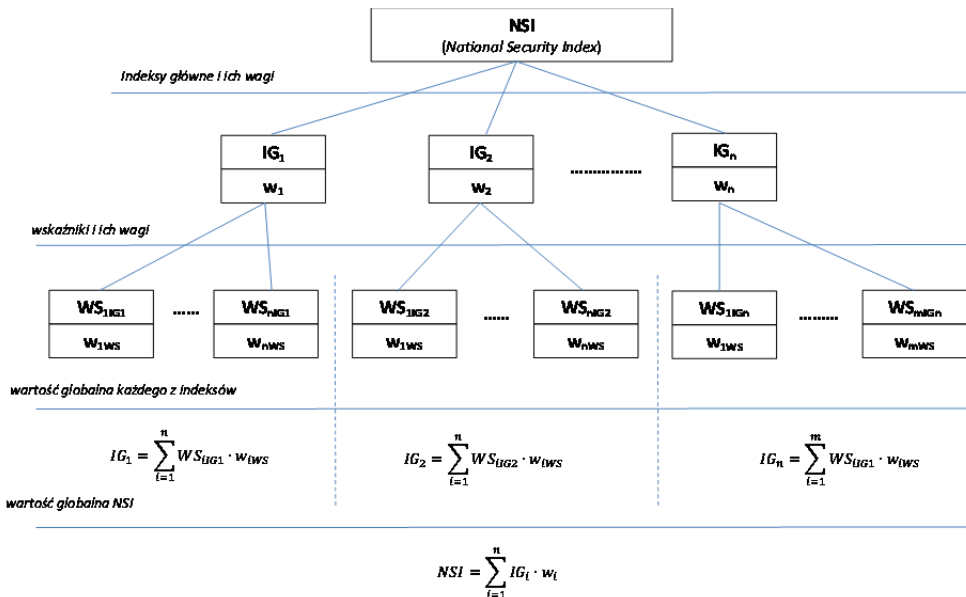
Jedną z metod pomiaru poziomu bezpieczeństwa narodowego jest określenie wartości Indeksu Bezpieczeństwa Narodowego (National Security Index – NSI). Jest on uważany za wskaźnik potęgi państw. Schemat obliczania wskaźnika NSI przedstawia rysunek 3.

Według wersji z 2012 roku indeks składa się z następujących indeksów głównych¹⁰:

- możliwości gospodarcze - waga 25%,
- możliwości obronne - waga 25%,
- liczba i jakość ludności - waga 15%,
- możliwości technologiczne - waga 15%,
- bezpieczeństwo energetyczne - waga 10%,
- możliwości prowadzenia polityki zagranicznej - waga 10%.

⁹ Tamże, s. 97.

¹⁰ Kumar S., *National Power Index 2012*, Foundation of National Research, New Delhi 2012, s. 4.

Rys. 3. Schemat obliczania wskaźnika NSI

źródło: opracowanie własne na podstawie Kumar S., *National Power Index 2012*,
Foundation of National Research, New Delhi 2012

Indeks możliwości gospodarczych (*economic capability*) jest oparty na trzech podstawowych parametrach (wskaźnikach):

- wielkości PKB każdego kraju (waga 60%),
- wielkość obrotów w handlu zagranicznym (waga 35%),
- średnia stopa wzrostu PKB w ostatnich pięciu latach (waga 5%).

Indeks możliwości obronnych (*military capability*) wylicza się z trzech wskaźników:

- rozmiar sił zbrojnych i wyposażenia obronnego (waga 40%),
- wielkość wydatków obronnych (waga 30%),
- liczba problemów doktrynalnych (waga 30%).

Indeks liczby i jakości ludności (*population capability*) składa się z trzech wskaźników:

- liczba ludności w wieku 15-64 lat (waga 60%),
- liczba ludności zdolna do pracy, mająca co najmniej wykształcenie średnie (waga 20%),

- Human Development Index (waga 20%).

Indeks możliwości technologicznych (*technological capability*) jest skonstruowany na bazie sześciu wskaźników. Są to:

- wydatki na prace badawczo - rozwojowe B + R (jako procentowy udział w PKB) – waga 30%,
- kontrola nad krytycznymi (przełomowymi) technologiami – waga 30%,
- liczba opublikowanych artykułów naukowych i technicznych – waga 10%,
- liczba naukowców zaangażowanych w realizację prac B + R (w przeliczeniu na milion mieszkańców) – waga 10%,
- eksport wysokiej technologii – waga 10%,
- ogólna liczba przyznanych patentów (w przeliczeniu na milion mieszkańców – waga 10%.

Indeks Bezpieczeństwa energetycznego (*energy security*) tworzą dwa wskaźniki:

- produkcja energii na mieszkańca (waga 50%),
- import energii netto jako procent użytkowej energii komercyjnej (waga 50%).

Indeks możliwości prowadzenia polityki zagranicznej (*foreign affairs capability*) tworzą następujące wskaźniki:

- możliwość samodzielnej obrony (waga 30%),
- członkostwo w wielostronnych grupach międzynarodowych (waga 30%),
- rola w procesie przygotowania i podejmowania decyzji na świecie (waga 30%),
- zdolność do pozyskiwania sojuszników i zdobywania wpływów dzięki atrakcyjności własnej kultury, polityki, ideologii, itd. (waga 10%).

Przedstawione indeksy główne i ich wskaźniki świadczą o sile państwa i jego systemu bezpieczeństwa narodowego¹¹.

Wartość indeksu zmiennej tzw. pozytywnej (duża wartość, duże oddziaływanie) może być obliczone za pomocą następującego wzoru¹²:

$$Index = \frac{(VP - V_{min})}{(V_{max} - V_{min})} * 100 \quad (1)$$

¹¹ Kumar S., *National Power Index 2012*, Foundation of National Research, New Delhi 2012, s. 4-5.

¹² Tamże, s. 6.

gdzie:

V_p – wielkość parametru w danym państwie;

V_{\min} – minimalna wielkość danego parametru w całej populacji rozpatrywanych państw;

V_{\max} – maksymalna wielkość danego parametru w całej populacji rozpatrywanych państw.

Przykładowo korzystając z zależności (1) możemy obliczyć indeks PKB dla Polski w 2012, a wyniósł on:

$$Index = \frac{262(PL\ PKB) - 66,5\ (najmniejszy\ PKB\ wśród\ 27\ państw)}{11744,2\ (największy\ PKB\ wśród\ 27\ państw) - 66,5} * 100 = 1,7$$

W ten sposób możemy obliczyć pozostałe wartości parametrów wpływających na wielkość indeksu możliwości gospodarczych, uwzględniając współczynniki wagowe. I tak indeks wielkości obrotów w handlu zagranicznym dla Polski w 2012 wyniósł:

$$Index = \frac{205,6(PL) - 37,8\ (najmniejszy\ wśród\ 27\ państw)}{3603\ (największy\ wśród\ 27\ państw) - 37,8} * 100 = 4,7$$

a indeks średniej stopy wzrostu PKB w ostatnich pięciu latach dla Polski wynosi:

$$Index = \frac{4,2(PL) - 0,4\ (najmniejszy\ wśród\ 27\ państw)}{10,2\ (największy\ wśród\ 27\ państw) - 0,4} * 100 = 39$$

Uwzględniając przyjęte wcześniej współczynniki wagowe wartość indeksu możliwości gospodarczych dla Polski w 2012 roku wynosiła:

$$Index_{MG} = (1,7 \cdot 0,6) + (4,7 \cdot 0,35) + (39 \cdot 0,05) = 4,6$$

Wartość indeksu zmiennej tzw. negatywnej (mała wartość, duże oddziaływanie) może być obliczone za pomocą następującego wzoru¹³:

$$Index = \frac{(V_{\max} - V_p)}{(V_{\max} - V_{\min})} * 100 \quad (2)$$

gdzie:

V_p – wielkość danego parametru w danym państwie;

V_{\min} – minimalna wielkość danego parametru w całej populacji rozpatrywanych państw;

¹³ Tamże, s. 7.

V_{\max} – maksymalna wielkość danego parametru w całej populacji rozpatrywanych państw.

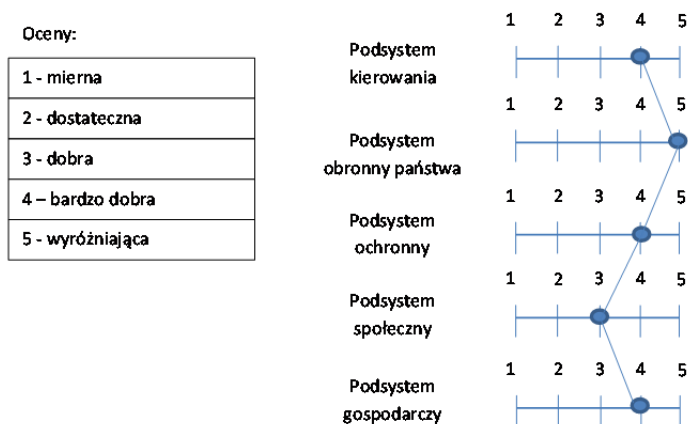
MODEL HIERARCHICZNY SYSTEMU BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

Ocena systemu bezpieczeństwa narodowego może być zrealizowana poprzez ocenę jego poszczególnych podsystemów:

- kierowania,
- obrony państwa,
- ochrony państwa,
- społecznego,
- gospodarczego.

Każdy z wymienionych podsystemów posiada odpowiednie cechy (parametry), które go charakteryzują i wpływają na skuteczność i efektywność realizowanych zadań.

Aby ocenić system bezpieczeństwa narodowego należy określić wpływ ocen jego składowych. Dla każdej z nich należy wskazać oceny na przyjętej skali. Wyróżnione punkty na skalach należy połączyć odcinkami tworząc w ten sposób profil systemu bezpieczeństwa narodowego. Przykład przedstawia rysunek 4.

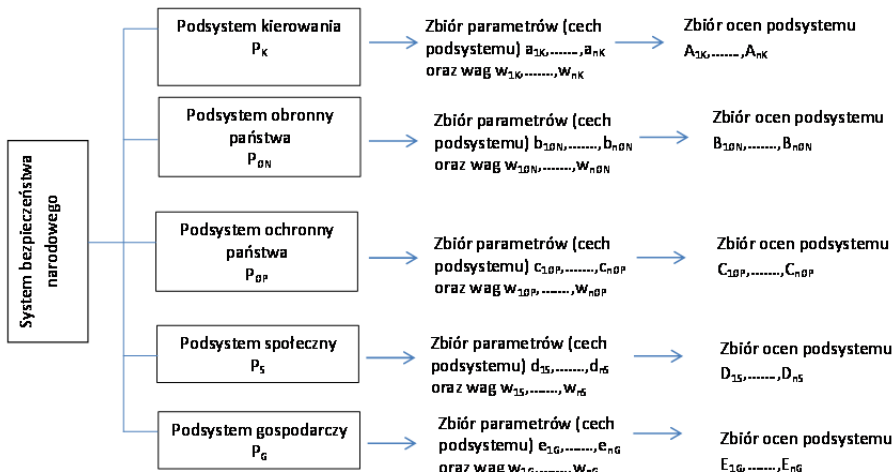

Rys. 4. Przykład profilu systemu bezpieczeństwa narodowego

źródło: opracowanie własne na podstawie: Krawczyk S., *Metody ilościowe w planowaniu (działalności przedsiębiorstwa)*, C.H. Beck, Warszawa 2001

Stworzenie profilu ma znaczenie jedynie poznawcze, niemniej jednak może posłużyć do dalszej analizy.

Model systemu bezpieczeństwa możemy przedstawić w postaci grafowej, jako drzewo – rysunek 5.

Rys. 5. Drzewo systemu bezpieczeństwa narodowego

źródło: opracowanie własne

Dla poszczególnych gałęzi drzewa przyjmuje się wagi w_i , gdzie spełniona jest następująca nierówność $0 < w_i < 1$, $i=1, \dots, n$, których suma jest równa 1. Wielkości w_i odpowiadają ważności cechy w ramach każdego z podsystemów oraz oceny v_i odpowiadające znaczeniu każdej składowej struktury systemu bezpieczeństwa narodowego. W celu określenia poszczególnych wag porównujemy parami każdych dwóch składowych a następnie określamy przewagę czynnika przodującego. Wyniki porównań zestawiamy w tabeli, a następnie dla każdej ze składowych zliczamy ile razy została wskazana jako mająca większy udział, określając w ten sposób liczbę Częstości przewagi równej 1 przyporządkowujemy udział równy x , a 2 równy $2x$, itd. Ponieważ udziały częściowe muszą sumować się do wartości równej 1, układamy równanie o niewiadomej x i po jego rozwiązaniu obliczamy wagi strukturalne dla każdego podsystemu mnożąc x przez częstość przewagi danej składowej. Przykładowe zestawienie porównań i wskazań częstości przewagi przedstawiono w tabeli 1.

Tabela 1. Przykładowe wskazanie częstości przewagi

	P_K	P_{ON}	P_{OP}	P_S	P_G	Częstość przewagi
P_K	P_K	P_{ON}	P_{OP}	P_K	P_G	2
P_{ON}	----	P_{ON}	P_{ON}	P_{ON}	P_{ON}	4
P_{OP}	----	----	P_{OP}	P_{OP}	P_G	2
P_S	----	----	----	P_S	P_G	1
P_G	----	----	----	----	P_G	4

źródło: opracowanie własne

Z przykładowego wskazania częstości wskazań otrzymujemy następujące równanie:

$$2x+4x+2x+1x+4x=1,$$

po rozwiązaniu, którego otrzymujemy:

$$13x=1,$$

czyli:

$$x=0,077$$

Wobec tego wagi poszczególnych podsystemów wynoszą:

- dla podsystemu kierowania – $w_k=0,154$, co stanowi 15,4% udziału,
- dla podsystemu obronnego - $w_{ON}=0,308$, co stanowi 30,08% udziału,
- dla podsystemu ochrony – $w_{OP}=0,154$, co stanowi 15,4% udziału,
- dla podsystemu społecznego – $w_S=0,077$, co stanowi 7,7% udziału,
- dla podsystemu gospodarczego – $w_G=0,308$, co stanowi 30,08% udziału.

Znając wagi oraz oceny poziomu aktywności dla każdej składowej należy obliczyć wielkość udziału każdego podsystemu w ocenie systemu bezpieczeństwa narodowego oraz ocenę globalną¹⁴:

$$a_0 = \sum_{i=1}^n w_i \cdot v_i \quad (3)$$

Uwzględniając w zależności (3) wartości v_i przedstawione na rysunku 4 otrzymamy ocenę globalną:

$$a_0 = 0,154 \cdot 4 + 0,308 \cdot 5 + 0,154 \cdot 4 + 0,077 \cdot 3 + 0,308 \cdot 4 = 4,235$$

¹⁴ Krawczyk S., *Metody ilościowe w planowaniu (działalności przedsiębiorstwa)*, C.H. Beck, Warszawa 2001, s. 36.

Otrzymałą wartość oceny globalnej możemy uznać za ocenę bardzo dobrą.

Jednak, żeby otrzymana ocena była precyzyjniejsza powinniśmy w każdym podsystemie wyróżnić wektor składowych, które wpływają na funkcjonowanie danego podsystemu. Otrzymujemy w ten sposób model hierarchiczny (patrz. rys. 5).

MODEL M. SUŁKA

Według Mirosław Sułka pomiar potęgi państwa można obliczyć przy pomocy dwóch modeli reprezentujących potęgę¹⁵:

- ogólną,
- wojskową.

Potęga ogólna ma następującą postać¹⁶:

$$P_d = D^{0,652} \cdot L^{0,217} \cdot p^{0,109} \quad (4)$$

gdzie:

D – krajowy produkt brutto;

L – liczba ludności;

p – powierzchnia terytorium.

Potęgę wojskową ma następującą postać¹⁷:

$$P_{ks} = W^{0,652} \cdot S^{0,217} \cdot p^{0,109} \quad (5)$$

gdzie:

W – wydatki wojskowe;

S – liczba żołnierzy służby czynnej;

p – powierzchnia terytorium.

Potęgę wojskową można wyrazić w sposób nieco bardziej uproszczony¹⁸:

$$P_k = W^{0,652} \cdot L^{0,217} \cdot p^{0,109} \quad (6)$$

gdzie:

P_k – potęga wojskowa (przybliżona);

¹⁵ Sułek M., *Syntetyczna ocena bezpieczeństwa narodowego – od diagnozy do prognozy*, WAT, Studia Bezpieczeństwa Narodowego 2/2011, s. 103.

¹⁶ Sułek M., *Prognozowanie i symulacje międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2010, s. 144.

¹⁷ Tamże, s. 144.

¹⁸ Sułek M., *Syntetyczna ocena bezpieczeństwa narodowego – od diagnozy do prognozy*, WAT, Studia Bezpieczeństwa Narodowego 2/2011, s. 104.

W związku ze stosunkowo małą wagą liczby ludności (liczby żołnierzy służby czynnej) uproszczenie to nie jest wielkie i w większości analiz jest w pełni dopuszczalne.

Zastosowanie modelu M. Sułka przedstawia przykład poniżej. Dane wykorzystane do obliczenia potęgi ogólnej i wojskowej przedstawia tabela 2.

Tabela 2. Dane niezbędne do obliczenia potęgi państw (z 2013 roku)

Państwo	Wielkości bezwzględne				Wielkości względne			
	D	W	L	p	D	W	L	p
	mld USD	mld USD	mld	tys. km ²	-	-	-	-
USA	15683	640	314	9857	1,00	1,00	1,00	1,00
Rosja	2029	90	138	17098	0,13	0,14	0,44	1,73
Polska	489	32	38,5	313	0,03	0,05	0,123	0,03

źródło: obliczenia własne

Dla Polski potęga ogólna w wartościach względnych wynosi:

$$P_d = D^{0,652} \cdot L^{0,217} \cdot p^{0,109} = 0,03^{0,652} + 0,123^{0,217} + 0,03^{0,109} = 0,044 = 4,4\%$$

Potęga dyspozycyjna Polski wynosi 4,4% potęgi Stanów Zjednoczonych.

Potęga wojskowa dla Polski zgodnie z zależnością (6) wynosi:

$$P_K = W^{0,652} \cdot L^{0,217} \cdot p^{0,109} = 0,05^{0,652} + 0,123^{0,217} + 0,03^{0,109} = 0,06 = 6\%$$

Potęga wojskowa Polski wynosi 6% potęgi Stanów Zjednoczonych.

W ten sposób możemy porównywać potęgi innych państw.

Prezentowany model uwzględnia w prezentowanych zależnościach mierniki i wskaźniki, które mogą być wykorzystane do obliczenia oceny siły państwa, a więc poziomu jego bezpieczeństwa nie uwzględniając istnienia podsystemów w systemie bezpieczeństwa narodowego. Otrzymany wynik może być odniesiony do innych państw i na podstawie tego można dokonać oceny, ale jest ona ogólna, nawet w wymiarze wojskowym i nie uwzględnia wielu czynników, np. gospodarczych i społecznych, które również mają wpływ na siłę państwa.

PODSUMOWANIE

Bezpieczeństwo jest pojęciem wielowymiarowym. Nie należy go identyfikować oddzielnie, jako stan, proces i nadrzędną potrzebę. Jest ono podstawą, na której opiera się funkcjonowanie narodu. Żeby zapewnić obywatelom odpowiedni

poziom bezpieczeństwa w państwie musi istnieć właściwie zorganizowany i odpowiednio zarządzany system bezpieczeństwa narodowego. Bardzo ważnym zagadnieniem jest jego ocena, ponieważ informuje ona, w jakiej kondycji jest państwo, szczególnie jego podsystemy obronny, ochronny, gospodarczy i społeczny. Wiedza o parametrach, które wpływają na te podsystemy jest podstawą do oceny systemu jako całości. Możemy stosować różne podejścia do oceny systemu bezpieczeństwa narodowego. Przyjętym i powszechnie stosowanym wyznacznikiem bezpieczeństwa narodowego jest Index NSI. Jednak należy poszukiwać innych metod służących do oceny systemu bezpieczeństwa narodowego zarówno w obszarze jakościowym i ilościowym.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Biała Księga Bezpieczeństwa Narodowego*, BBN, Warszawa 2013.
- [2] Krawczyk S., *Metody ilościowe w planowaniu (działalności przedsiębiorstwa)*, C.H. Beck, Warszawa 2001.
- [3] Kumar S., *National Power Index 2012*, Foundation of National Research, New Delhi 2012.
- [4] *Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014* – podpisana przez Prezydenta RP w dniu 5 listopada 2014r.
- [5] Sułek M., *Syntetyczna ocena bezpieczeństwa narodowego – od diagnozy do prognozy*, WAT, „Studia Bezpieczeństwa Narodowego”, 2011, 2.
- [6] Sułek M., *Prognozowanie i symulacje międzynarodowe*, Scholar, Warszawa 2010.
- [7] Wiśniewski B., *System bezpieczeństwa państwa. Konteksty teoretyczne i praktyczne*, Wyższa Szkoła Policji, Szczytno 2013.

THE PRACTICAL USE OF SELECTED METHODS OF ASSESSMENT OF THE NATIONAL SECURITY SYSTEM

ABSTRACT

Executive summary over the past several years in both the internal and external environment of Poland has undergone significant changes. They were received on the functioning of the national security system. Therefore, an important issue is now becoming a problem in this assessment. Adopted and widely used as an indicator of national security is NSI Index. However, the article gives other methods used for the evaluation of the national security system.

dr inż. Robert RYBAK

**STANDARYZACJA PROCESÓW
JAKO JEDEN Z ZASADNICZYCH
ELEMENTÓW SPRAWNOŚCI SYSTEMU -
- NA PRZYKŁADZIE SYSTEMU
ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO**

WSTĘP

Postępujący rozwój organizacyjny współczesnych społeczeństw na całym świecie jednoznacznie wskazuje na powszechne dążenie ludzi do tworzenia warunków pozwalających na osiągnięcie wyznaczonych przez nich celów. Celów związanych z ich egzystencją, a w dalszej perspektywie trwaniem narodów, wymagających zapewnienia szeroko rozumianego bezpieczeństwa. Osiąganego poprzez tworzenie i rozwój różnego rodzaju systemów. Jednym z takich systemów jest system zarządzania kryzysowego. Oparty na działalności organów administracji publicznej będącej elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym. Powstał, aby zapewnić wszystkim obywatelom warunki bezpiecznego funkcjonowania w otaczającym ich środowisku. System, od którego oczekuje się wysokiej sprawności działania. Zapewnionej nieustającą jego ewaluacją pozwalającą na jego dostosowanie do występujących warunków środowiska działania. Powyższe osiągnęte jest między innymi poprzez optymalizację.

SYSTEM JAKO NARZĘDZIE W ZARZĄDZANIU

Systemy, jako narzędzia w osiągnięciu określonych celów stanowią współcześnie podstawę funkcjonowania każdego dobrze zorganizowanego i zarządzanego społeczeństwa. Podejście systemowe¹ do zarządzania oznacza zidentyfikowanie, zrozumienie i zarządzanie wzajemnie powiązаныmi procesami, jako systemami,

¹ Zob. szerzej: Ludwig von Bertalanffy, Ogólna teoria systemów. Podstawy rozwój zastosowania, Wyd. PWN, Warszawa 1984, s. 20-100.

przyczyniając się do zwiększenia skuteczności i efektywności organizacji w osiągnięciu celów - Russel L. ACKOFF².

Każdy system charakteryzuje się występującymi w jego przestrzeni relacjami i procesami zgodnie z charakterem obiektu, na rzecz którego funkcjonuje. Istotnym jest, aby realizowane działania pozwoliły odnieść zamierzony efekt. Dlatego też, aby określić efektywność jakiegokolwiek systemu należy ustalić kryteria efektywności i warunki funkcjonowania. Bezsprzecznie o efektywności obiektu decydować będzie jego organizacja. Wewnętrzny przepływ/wymiana informacji i zdolność koordynatora do ich wykorzystania w procesie sterowania³ zasadniczo wpływa na zachowanie się obiektu, a tym samym funkcjonujące w jego przestrzeni systemy i podsystemy. Powodując, że jest on przewidywalny, a jego wykorzystanie pozwala osiągać zamierzone cele⁴. Zdecydowany wpływ na efektywność ma niezawodność zależna od zmiany charakterystyk elementów pierwotnych lub zmiany współdziałania między nimi wywierającego w mniejszym lub większym stopniu wpływ na wartości parametrów, a co za tym idzie wartość wskaźnika efektywności. Równie istotną rolę odgrywa stabilność, czyli zdolność systemu do zachowania wymaganych właściwości w warunkach działania zakłóceń, czyli odchylenia rzeczywistych warunków pracy systemu od warunków normalnych.

Charakter danego systemu określa przyjęta organizacja, uporządkowanie elementów, oraz system funkcjonowania. Który z założenia powinien być tak uporządkowany, aby system jako całość był w maksymalnym stopniu efektywny ze względu na kryterium przyjętej oceny efektywności w określonych warunkach. Dlatego też przy rozpatrywaniu ogólnych problemów dotyczących systemu jako całości ważne są tylko te właściwości elementów, które określają istotę wzajemnych powiązań z innymi elementami lub bezpośrednio oddziałują na właściwości systemu w całości⁵.

System zarządzania kryzysowego bez wątpienia, ze względu na swoją charakterystykę⁶, jest systemem: założonym⁷, dynamicznym i hierarchicznym, charak-

² Zob. szerzej: M.Bugdol, P.Jedynek, Współczesne systemy zarządzania. Jakość bezpieczeństwa ryzyko, Wyd. HELION, Gliwice 2012, s. 60-62.

³ Sterowanie jest procesem przetwarzania informacji wywołującej lub mogącej wywołać zmiany stanu obiektu.

⁴ N.P.Buslenko, W.W.Kałasznikow, I.N. Kowalenko, Teoria systemów złożonych, PWN, Warszawa 1979, s. 11.

⁵ Tamże, s. 13

⁶ Zarządzanie kryzysowe to działalność organów administracji publicznej będącej elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nim kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz

teryzującym się maksymalizacją skuteczności przy ponoszeniu możliwie niskich kosztów realizowanych zadań. Szczególną rolę odgrywają tu związki funkcjonalne i oddziaływania między elementami realizującymi określone podprocesy, będące samodzielnymi lub/i składowymi podsystemów^{8 9}.

Istotnym elementem każdego systemu jest jego struktura rozumiana jako sieć relacyjna między elementami systemu, ujawniająca złożoność systemu i uporządkowanie w nim elementów. Stąd też jest ona zazwyczaj głównym przedmiotem podejmowanych optymalizacji.

Prowadzona w celu zwiększenia sprawności wymaga ciągłego badania ułożenia elementów w przestrzeni bytu i siły występujących między nimi powiązań, pozwalając na orientację, w jakim stopniu zmiany w jednej części systemu mogą wpłynąć na zmiany w innych jego częściach¹⁰. Powyższe działanie jest niezbędne przy dokonywaniu właściwego podziału (dekompozycji) systemu na mniejsze, względnie samodzielne części, które łatwiej szczegółowo badać i opisywać. Dokonując jakichkolwiek modyfikacji zasadnym jest stosownie zasady, aby przecinać jak najmniej powiązań i to powiązania możliwie słabe¹¹. W przeciwnym razie działania takie mogą doprowadzić do rozpadu system na drobniejsze luźne części i straci on cechy systemowości¹². Bezspornie jednym z największych wyzwań jest zaprojektowanie systemu zgodnie z założeniami podjętej optymalizacji, skutkującej określeniem nowego ułożenia elementów lub/i procedur określających sposób ich

odtworzenia zasobów i infrastruktury krytycznej – art. 2. ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz. U. z 2007 r. Nr 89, poz. 590, z 2009 r. Nr 11, poz. 59, Nr 65, poz. 553, Nr 85, poz. 716, Nr 131, poz. 1076, z 2010 r. Nr 240, poz. 1600, z 2011 r. Nr 22, poz. 114, z 2012 r. poz. 460, 908, 951).

⁷ Przyjmujemy, że system jest złożony, jeżeli składa się z dużej liczby wzajemnie powiązanych i współdziałających z sobą elementów. System złożony może spełniać złożoną funkcję. Utrzymanie wymaganych warunków funkcjonowania systemów złożonych osiąga się za pomocą sterowania poszczególnych elementów systemu oraz sterowania systemów w całości.

⁸ W. Bojarski, Podstawy analizy i inżynierii systemów, Wyd. PWN, Warszawa 1984, s. 52 - 107.

⁹ Charakter oddziaływania elementu zależy od jego natury i w głębszej analizie systemowej wyróżniamy co najmniej trzy klasy elementów dynamicznych i wynikające stąd różne klasy systemów, tj.: obiekty nie ożywione: urzędnicy i systemy urzędów oraz materiały; organizmy żywe i środowisko przyrodnicze; ludzi i systemy społeczne; systemy złożone z różnych klas elementów, np. systemy działania społecznego [za] W. Bojarski, Podstawy analizy i inżynierii systemów, Wyd. , Warszawa 1984, s. 107.

¹⁰ R.L.Ackoff, The scope and methods of operation research [w] Publications in operations research No.5 Operations Research Society of America, John Wiley & Sons Inc., New York, London 1961.

¹¹ W.Bojarski, Podstawy analizy i inżynierii systemów, Wyd. PWN, Warszawa 1984, s. 63.

¹² Tamże, s. 64.

funkcjonowania, rodzaju i siły powiązań elementów¹³. Powyższe wymaga przede wszystkim określenia metod i wskazania bezpośredniego wykonawcy. Należy pamiętać, że równie szkodliwym jak bezmyślne „przycinanie systemu”, jest jego stałe powiększanie i różnicowanie jego funkcji.

Dobre ułożenie elementów systemu cechuje się zwykle pewną regularnością i powtarzalnością, rytmem i symetrią, co nawet złożoną konfigurację czyni przejrzystą i prostą. Pozwalając na uzyskanie wysokiej jakości i efektywności realizowanych działań prowadzącą do standaryzacji przebiegających procesów. Skutkiem doskonałego ułożenia elementów w systemie jest ogólny ład i porządek, dostosowanie i wzajemne dopasowanie elementów, harmonia i ogólna racjonalność. Tak więc, aby system funkcjonował skutecznie niezbędny jest pewien dostatecznie wysoki stopień uporządkowania, ale nie nadmierne usztywnienie mogące negatywnie wpłynąć na elastyczność systemu. Pozwalające na adaptację do zmieniających się warunków otoczenia. Powyższe wiąże się nierozłącznie z bezwładnością systemu ujawniającą się w sytuacji, gdy zaistnieje konieczność szybkiej zmiany swego zachowania. W systemach rozróżniamy bezwładność lokalną objawiającą się w przypadku konieczności zmiany lokalnego zachowania się oraz globalną przejawiającą się przy konieczności zmiany zachowania całego systemu¹⁴.

Przyjmując zatem, że system zarządzania kryzysowego powstał w wyniku zaistnienia potrzeby realizacji zadań, które nie mogły być wykonane przez pojedyncze wyspecjalizowane podmioty. Naturalnym następstwem stało się właściwe powiązanie i wzajemne dostosowanie elementów w przyjętym systemie odpowiednio do występujących potrzeb. Uwzględniając, że jedną z głównych ról odrywa realizacja funkcji sterowniczej. Wymagającej od podsystemu sterowania: właściwego obrazu informacyjnego stanu i jego zadań oraz oddziaływań otoczenia, dysponowania zespołem norm oraz kryterium oceny jakości funkcjonowania systemu, przetwarzania obrazu informacyjnego przy uwzględnieniu zespołu norm i kryterium na właściwy system bodźców i dyrektyw dotyczących zachowania się podsystemu roboczego, posiadania odpowiedniej mocy i środków do wywołania potrzebnych oddziaływań regulacyjnych, korygujących funkcjonowanie podsystemu roboczego. W przypadku, gdyby podsystem sterowania nie był dostatecznie silny i nie osiągał pewnej minimalnej granicznej jakości pełnienia funkcji sterowniczych to cały system dynamiczny będzie stopniowo funkcjonować coraz gorzej i mniej efektywnie,

¹³ Tamże, s. 65.

¹⁴ Tamże, s. 147-155.

nawet przy efektywnym i prawidłowym funkcjonowaniu poszczególnych elementów podsystemu roboczego¹⁵.

OPTIMALIZACJA PRZYCZYNĄ EWOLUCJI SYSTEMU

Optimalizacja to działanie zmierzające do usprawnienia systemu w nowych warunkach jego funkcjonowania. Jest to wyznaczenie spośród dopuszczalnych rozwiązań danego problemu rozwiązania najlepszego ze względu na przyjęte kryteria. Jest ona realizowana między innymi poprzez zarządzanie operacyjne¹⁶ ¹⁷, którego istotą jest zbieranie informacji oraz podejmowanie na ich podstawie decyzji. Informacji pozyskiwanych z obserwacji, pozwalającej na trafne sformułowanie problemu¹⁸, analizę i wprowadzenie w życie rozwiązań oraz kontrola wyników¹⁹. Zdecydowaną rolę w procesie optymalizacji odgrywają badania operacyjne²⁰. Przyczyniające się do przyspieszenia czasu reakcji kierownictwa pełniące funkcję sterowniczą do poprawienia organizacji, jak również do ustabilizowania określonych procesów, obiektów i systemów²¹.

Przystępując do optymalizacji zasadnym jest uwzględnienie wystąpienia nieprzewidzianych zdarzeń powodujących, że osiągnięcie zaplanowanej optymalizacji będzie niemożliwe²². Jak również trudności stwarzanych przez oponentów

¹⁵ Tamże, s. 116.

¹⁶ Czym jest zarządzanie operacyjne, PWN aneksy internetowe podręczników, <http://aneksy.pwn.pl/zarzadzanie>, [dostęp: 12.07.2014 r.].

¹⁷ Zob. szerzej: B.T. Houlden, Some techniques of operational research, The English University Press Ltd. ST. Paul's House Warwick Lane, London 1962, s. 143 – 151.

¹⁸ G.H.Mitchell, Badania operacyjne. Metody i przykłady, Wyd. WNT, Warszawa 1977, s. 87.

¹⁹ Zob. szerzej: Z.Banaszak, S.Kłos, J.Mleczko, Zarządzanie i inżynieria produkcji, zintegrowane systemy zarządzania, PWE, Warszawa 2011, s. 209.

²⁰ W metodach stosowanych w badaniach operacyjnych wyróżnić można szereg etapów, które najogólniej dzieli się na: 1) budowę modelu matematycznego opisującego rozwiązywany problem, 2) rozwiązanie modelu polegające na określeniu najlepszej w danych warunkach decyzji, 3) weryfikację modelu i uzyskanego rozwiązania oraz dokonanie ewentualnych poprawek, 4) kontrolę mającą zapewnić dopływ informacji wpływających na ewentualne zmiany optymalnej decyzji, jak również umożliwiać wprowadzenie korekt decyzji w przypadku zmian różnych czynników wpływających na optymalną decyzję. W.Sadowski, Teoria podejmowania decyzji. Wstęp do badań operacyjnych, Wyd. PWE, Warszawa 1976, s. 17.

²¹ R.Göttner, Badania operacyjne. Oczekiwania i zastosowanie, Wyd. PWE, Warszawa 1975, s. 40.

²² Zob. szerzej: D.W.Miller, M.K.Starr, Executive decision and operations research, Prentice-Hall Inc. Englewood Cliffs, N.J. 1960, s. 40.

działań podejmowanych na rzecz usprawnienia²³. Zdecydowaną rolę w całym procesie będzie odgrywać kształtowanie świadomości uczestników organizacji, przez kierujących, tak aby zrozumieli, iż ciągłość zmian jest nieunikniona²⁴. Ponadto, należy pamiętać, że skuteczność kierowania zmianą tkwi w tym, aby rozpatrywać je w kategorii procesu przyczynowo – skutkowego²⁵.

Dokonując jakiegokolwiek modyfikacji wpływających na przebieg procesu roboczego w systemie, koniecznym jest przewidzieć ogólne warunki [scenariusze sytuacyjne] oraz wcześniejsze podjęcie potrzebnego oddziaływania regulacyjnego. Każdorazowo należy uwzględnić długość czasu reakcji – od chwili podjęcia działania sterowniczego do chwili wywarcia potrzebnego wpływu na proces roboczy. Dodatkowo czas reakcji zależy od liczby pośredniczących elementów i ich czasów własnych. Po raz kolejny należy zwrócić uwagę na istotną rolę uporządkowania i ilość elementów w systemie, funkcjonujących w oparciu o wewnętrzne wystandaryzowane procedury. Uporządkowanie charakteryzuje system pod względem jakościowym [stanów i relacji] i jest zgodnie z pewną przyjętą regułą²⁶.

Przeciwieństwem optymalizacji jest pozostawienie systemu samemu sobie. Jeśli nie podejmie się potrzebnych działań kompensacyjnych kosztem energii i informacji wewnętrznej to z dużym prawdopodobieństwem zacznie w nim narastać dezorganizacja i chaos. W efekcie taki system z biegiem czasu będzie funkcjonował coraz gorzej obniżając swoją wydajność i efektywność, po prostu będzie się „starzał”.

Opracowując metody do usprawnienia poprzez optymalizację nie można bezmyślnie kopiować cudzych pomysłów. Wynika to bowiem z faktu, że nie ma dwu identycznych systemów. Systemy kształtują się w stosunkowo długotrwałym procesie, na który składa się jego budowa, rozwój i funkcjonowanie, ponieważ tworzony jest z materiałów o losowo zmieniającej się mikrostrukturze i w zmieniających się stochastycznie warunkach, nieuchronne jest zaistnienie licznych, drobnych, lokalnych różnic i rozbieżności w stosunku do przyjętego i w zasadzie powtarzalnego modelu²⁷.

²³ Zob. szerzej: D.S.Stoller, Operations research process and strategy, University of California, Press Berkeley and Los Angeles, 1964, s. 95-98.

²⁴ Zob. Szerzej: R.T.Edison, K.Pennycnick, B.H.P.Rivett, Operations research in management, The English Universities Press Ltd., London 1965, s. 258.

²⁵ A. Czerwiński, M. Czerska, B. Nagalski, R. Rutka, Organizacja i zarządzanie, Wyd. UG, Gdańsk 2001, s. 146.

²⁶ W.Bojarski, Podstawy analizy i inżynierii systemów, Wyd. PWN, Warszawa 1984, s.147-155.

²⁷ Tamże, s. 159.

Rozważając zagadnienie optymalizacji nie należy zapominać o kulturze organizacyjnej²⁸. Której poziom w dużej mierze zależy od poziomu centralizacji uprawnień do podejmowania decyzji²⁹. Powstaje i rozwija się na podłożu konkretnych rozwiązań organizacyjnych i technicznych. Stosunki organizacyjne między ludźmi na tle podziału pracy i podziału uprawnień i do podejmowania decyzji sprawia, że członkowie organizacji zmuszeni są ze sobą współdziałać, dążąc do realizacji preferowanych przez siebie wartości. Współdziałanie wymaga wzajemne dopasowanie, a więc kompromisy i rezygnację z niektórych wartości, aby można było osiągnąć inne. Przy czym, jedną z przyczyn pojawiania się pewnych dysfunkcji na tym tle może być według M. Crozier i E. Fridberg, takie zachowanie pracowników, że ukierunkowują oni swoje zachowanie, aby dzięki kulturze uzyskać konieczne dla własnych celów minimum kooperacji, a jednocześnie nie utracić swojej swobody i autonomii³⁰. Wyzwaniem dla utrzymywanej kultury organizacyjnej będzie równowaga między dwoma przeciwstawnymi aspektami. Z jednej strony pozwala ona skutecznie współdziałać, z drugiej jednak strony bywa ona barierą poznawczą, przeszkodą w indywidualnym i zespołowym uczeniu się nowych sposobów reagowania na zmiany rzeczywistości organizacyjnej.

SŁABOŚCI SYSTEMU ZARZĄDZENIA KRYZYSOWEGO

Zgodnie z danymi przedstawionymi przez naczelny i niezależny organ kontroli państwowej jakim jest Najwyższa Izba Kontroli system zarządzania kryzysowego funkcjonujący w Polsce ma słabości, których zniwelowanie może zająć odpowiednio długi czas. Według NIK zdecydowaną słabością systemu jest standaryzacja procesów, której mają przeciwdziałać prowadzone certyfikacje zgodnie

²⁸ Kultura organizacyjna jest kategorią społeczną, co oznacza podporządkowanie zachowań ludzi w organizacji (zakładzie pracy, itp.) pewnym wspólnym wzorcom i modelom. Termin organizacja jest tu stosowany w trzech znaczeniach: rzeczowym, czynnościowym i atrybutowym. Organizacja w znaczeniu rzeczowym oznacza instytucję (zespół ludzi). W znaczeniu czynnościowym oznacza sam proces organizowania, czyli formułowanie celów, planowanie działalności, rozmieszczenie zasobów ludzkich i rzeczowych oraz sposób realizacji celów. Organizacja w znaczeniu atrybutowym jest cechą oznaczającą stopień, w jakim poszczególne części zespołu, a więc pojedynczy pracownicy lub komórki organizacyjne, współprzyczyniają się do powodzenia zespołu jako całości, czyli jego skutecznego i ekonomicznego funkcjonowania. W zależności od tego, które z tych znaczeń mamy na myśli, różna może być treść pojęcia kultura organizacyjna.

²⁹ C. Sikorski, Sztuka kierowania. Szkice o kulturze organizacyjnej, Wyd. IWZZ, Warszawa 1986, s. 17.

³⁰ Tamże, s. 34.

z normą ISO 9001³¹. Występujące zjawisko spowodowane jest brakiem właściwego przygotowania osób uczestniczących w przedsięwzięciach organizacyjnych na poziomie strategicznym i operacyjnym systemu. Natomiast w zakresie przygotowania społecznego negatywnie wpływa na skuteczność systemu słabo ukształtowana świadomość społeczna w zakresie samodzielnego zapewnienia sobie bezpieczeństwa.

Przeprowadzone przez NIK kontrole w zakresie: wykonywania przez właściwe organy administracji publicznej zadań w zakresie zarządzania kryzysowego, wykorzystania uwag i realizacji wniosków pokontrolnych z kontroli wykonywania przez właściwe organy administracji publicznej zadań w zakresie zarządzania kryzysowego oraz wykonywanie zadań w zakresie zarządzania kryzysowego i wykonywanie przez właściwe organy administracji publicznej zadań w zakresie zarządzania kryzysowego, jednoznacznie wskazują na ciągłą potrzebę opracowywania procedur i standaryzowania procesów. Dodatkowo, dokonane zostało sprawdzenie czy istnieje w kraju spójny system ochrony ludności przed sytuacjami kryzysowymi i klęskami żywiołowymi, a także czy podmioty odpowiedzialne za przygotowanie i realizację zadań dotyczących ochrony ludności prawidłowo realizowały swoje zadania i obowiązki³². Oraz przygotowanie systemu ochrony ludności przed klęskami żywiołowymi oraz sytuacjami kryzysowymi, w tym przygotowanie struktury obrony cywilnej (OC) do realizacji zadań w okresie wojny i pokoju.

Kontrolą objęte były różne szczeble kierowania systemem zarządzania kryzysowego począwszy od Ministerstwa Spraw Wewnętrznych poprzez Komendę Główną Państwowej Straży Pożarnej, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa Narodowego, Agencję Bezpieczeństwa Wewnętrznego oraz urzędy wojewódzkie, powiatowe i gminne.

W konsekwencji prowadzonych w ostatnich latach czynności kontrolnych stwierdzono brak spójnego systemu ochrony ludności przed sytuacjami kryzysowymi, któremu przeciwdziałać mają opracowane: *Narodowy Program Antyterrorystyczny Rzeczypospolitej Polskiej* na lata 2012 - 2016³³ oraz *Narodowy Program Infrastruktury Krytycznej* wprowadzony w 2013 r.³⁴.

³¹ ISO – Międzynarodowa Organizacja Normalizacyjna określa wymagania, które powinien spełniać system zarządzania jakością w organizacji.

³² Wyniki przeprowadzonej Kontroli planowej nr I/12/006 zaprezentowane zostały 14 czerwca 2012 r. przed Sejmową Komisją Administracji i Spraw Wewnętrznych.

³³ Głównym celem Narodowego Programu Antyterrorystycznego RP jest utrzymywanie na najniższym poziomie ryzyka wystąpienia zamachów terrorystycznych na terytorium RP i usprawnienie systemu antyterrorystycznego RP. Cele szczegółowe Rzeczypospolitej Polskiej w obszarze walki z terroryzmem: utrzymywanie i umacnianie gotowości Polski na możliwość

Jako przyczynę wskazano błędy systemowe polegające na nadmiernym rozproszeniu rozwiązań dotyczących zadań i struktur w obowiązujących regulacjach oraz występujący dualizm. Zdecydowanie negatywnie wpłynęły na zaistniały stan przyjęte rozwiązania systemowe spory kompetencyjne oraz ograniczony wpływ na realizację zdań bezpośrednio związanych z organizowaniem, koordynowaniem i nadzorowaniem służb ratowniczych. Powodując jednocześnie wydłużenie czasu potrzebnego na wdrożenie procedur.

W ocenie organu kontrolującego brak było jasnych i przejrzystych przepisów wykonawczych dotyczących OC, które umożliwiłyby prawidłową i skuteczną realizację obrony cywilnej na terenie RP.

Kontrola przygotowania systemu ochrony ludności przed klęskami oraz sytuacjami kryzysowymi, przeprowadzona przez NIK w IV kwartale 2012 r., wykazała, że przedstawiona powyżej diagnoza nadal jest aktualna, a wnioski z wcześniejszych kontroli pozostały niezrealizowane. Chcąc usunąć występujące niesprawności wdrożono *Narodowy Program Antyterrorystyczny na lata 2014 –*

wystąpienia aktu terroryzmu; wzmacnianie zaangażowania kraju na płaszczyźnie międzynarodowej, z zagwarantowaniem ochrony interesów RP; przygotowanie społeczeństwa na zagrożenia związane z terroryzmem; usprawnianie zasad współdziałania służb i instytucji w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania, zwalczania oraz reagowania i usuwania skutków ataku terrorystycznego; wdrożenie nowego systemu ochrony infrastruktury krytycznej; ujednoczenie i zapewnienie spójności wszystkich elementów działań antyterrorystycznych; wypracowanie standardów działania w przypadku wystąpienia zagrożeń i przestępstw o charakterze terrorystycznym; doskonalenie mechanizmu wymiany i obiegu informacji dotyczących zagrożeń terrorystycznych; zapobieganie radykalizacji postaw, mogących prowadzić do użycia przemocy oraz rekrutacji do organizacji terrorystycznych; rozwijanie współpracy z sektorem prywatnym, organizacjami pozarządowymi oraz środowiskami naukowymi; zwiększenie efektywności polityki informacyjnej i edukacyjnej.

³⁴ Celem Programu jest stworzenie warunków poprawy bezpieczeństwa IK. Wraz z innymi dokumentami programowymi składa się on na cel nadrzędny – podniesienie bezpieczeństwa Polski. Osiągnięcie tego celu wymaga osiągnięcia szeregu celów pośrednich (operacyjnych): podniesienie poziomu świadomości, wiedzy i kompetencji wszystkich uczestników Programu w zakresie znaczenia IK dla sprawnego funkcjonowania państwa oraz sposobów jej ochrony, określenie ról i zakresu odpowiedzialności podmiotów publicznych i prywatnych uczestniczących w działaniach na rzecz ochrony IK, wprowadzenie metodyki oceny ryzyka uwzględniającej pełny wachlarz zagrożeń, w tym metodyki postępowania z zagrożeniami o bardzo małym prawdopodobieństwie i katastrofalnych skutkach, wprowadzenie skoordynowanego i opartego na ocenie ryzyka podejścia do realizacji zadań z zakresu ochrony IK, budowa partnerstwa między uczestnikami procesu ochrony IK, wprowadzenie mechanizmów wymiany i ochrony informacji przekazywanych między uczestnikami procesu ochrony IK, przygotowanie strategicznego programu podniesienia bezpieczeństwa IK oraz wsparcia wybranych programów badawczych i rozwojowych, edukacyjnych i szkoleniowych ukierunkowanych na podnoszenie odporności infrastruktury.

2019 oraz podjęto działania zmierzające do dostosowania formacji obrony cywilnej do bieżących realiów funkcjonowania społeczeństwa.

Wobec powyższego uwidacznia się szczególnie niepokojące zjawisko ciągłej ewaluacji systemu bez wcześniejszego usztywnienia wcześniejszych „wersji” systemu [brak standaryzacji procesów, tak aby były one przewidywalne w rozważanych scenariuszach wydarzeń – przyp. R.R.] powodując, że podejmowane działania mają charakter doraźny oddziałując jednocześnie długofalowo na system pozostający w budowie. W opinii kontrolerów budowa spójnego systemu planowania działań i reagowania na sytuacje kryzysowe na wszystkich szczeblach nie została zakończona i prawdopodobnie zajmie więcej czasu niż pierwotnie planowano. Zdecydowaną rolę nabierają w zaistniałej sytuacji organy nadzorcze, do których zaliczamy Radę Ministrów i kierowników urzędów centralnych. Szczególna uwaga powinny być zwrócona na wypełnianie ustawowych obowiązków w zakresie terminowości opracowania planów oraz zapewnienia spójności systemu zarządzania kryzysowego z planami operacyjnymi służb biorących udział w działaniach profilaktycznych i w usuwaniu skutków zdarzeń nadzwyczajnych. Wykorzystując do tego celu między innymi *Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego*, będący narzędziem wspomagającym system zarządzania kryzysowego, zapobiegający powstawaniu sytuacji kryzysowych lub umożliwiający na wczesnym etapie rozwoju sytuacji kryzysowej, wypracowanie stosownych rozwiązań, które nie dopuszczałyby do nadmiernego jej rozwoju i będą minimalizowały jej skutki³⁵.

Niepokojącym są również powszechne uwagi dotyczące organizacji własnej elementów³⁶ systemu [po raz kolejny ujawniono brak procedur, a co za tym idzie standaryzacji procesów usztywniających system czyniąc go niegotowym do kolejnej zmiany, przejścia na kolejny wyższy poziom zorganizowania – przy. R.R.] tj. organów nadrzędnych, którym zarzucano brak, lub źle przygotowane, wewnętrzne regulacje, organizację struktury i procedury postępowania w zakresie zarządzania kryzysowego. Powyższe w połączeniu z brakiem określonych standardów w zakresie szkolenia może doprowadzić do konfliktu kompetencyjnego mogącego skutkować zaniechaniem podjęcia sprawnych działań podczas faktycznego wykorzystania.

³⁵ Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego 2012, Warszawa, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, s. 5.

³⁶ Stwierdzone niedociągnięcia skutkowały między innymi: nieterminowo opracowywaną dokumentację planistyczną, często wykonaną na bardzo niskim poziomie merytorycznym, nie trafne formułowanie zadań w zakresie reagowania kryzysowego oraz nierealizowanie lub prowadzenie na niskim poziomie szkoleń, ćwiczeń i treningów oraz niewłaściwe planowanie środków finansowych lub ich brak na planowanie zarządzania kryzysowego.

Doprowadzając do wykreowania bytu całkowicie niewydolnego w sytuacji, do których przeciwdziałania został utworzony.

ZAKOŃCZENIE

Przyjęte współcześnie rozwiązania systemowe w zakresie bezpieczeństwa publicznego umożliwiają ciągłe ich usprawnianie poprzez rozbudowę odpowiadając w ten sposób potrzebie ewaluacji. Zjawisko to determinowane jest głównie występowaniem czynników zewnętrznych – zagrożeń. Dlatego też skutecznym narzędziem doskonalenia funkcjonującego systemu zarządzania kryzysowego są realizowane analizy systemowe³⁷ prowadzące do jego optymalizacji. Pomimo, iż nie są one w stanie dostarczyć wniosków całkowicie obiektywnych, wolnych od sądów subiektywnych i ściśle uzasadnionych z pewnością ułatwiają podejmowanie decyzji³⁸. Ważnym jest, aby pamiętać, że ich wartość praktyczna zależy między innymi od: dokładności opracowanego modelu, uważnego formułowania ograniczeń i poprawnego określenia funkcji celu³⁹. Wskazując taki kierunek, który spowoduje pożądane ulepszenia. Dodatkowo w obecnych realiach zasadnym jest dołożenie wszelkich starań do budowania spójności systemu zarządzania kryzysowego poprzez wprowadzenie w życie ustawy o ochronie ludności.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Ludwig von Bertalanffy, *Ogólna teoria systemów. Podstawy rozwój zastosowania*, Wyd. PWN, Warszawa 1984.

³⁷ Analiza systemowa jest formalnym i jawnym badaniem wspomagającym działanie osób odpowiedzialnych za decyzje lub linię postępowania w określonej sytuacji charakteryzującej się niepewnością. Ma ona na celu określenie pożądanego działania lub linii postępowania przez rozpoznanie i rozważenie dostępnych wariantów oraz porównanie ich przewidywanych następstw [za] E. S. Quade, *Analiza systemowa: możliwości i ograniczenia* [w] *Analiza Systemowa – Podstawy i metodologia*, PWN, Warszawa 1985, s. 13.

³⁸ Poprzedzenie decyzji analizą, nawet jeśli nie da gotowej recepty na decyzję, pozwoli: wprowadzić pewną dozę obiektywizmu do procesu, który jest w zasadzie subiektywny, otwarcie uwzględnić czynnik niepewności, zagadnienia szczególnie rozważyć w szerszym kontekście, określić wzajemne powiązania i efekty uboczne, ma tendencję przesuwania punktu ciężkości dyskusji ze środków działania na jego skutki, może ujawnić nieprzewidywane następstwa proponowanych działań, w sposób jednolity i systematyczny ocenia i porównuje możliwe warianty, odsłania niektóre relacje istniejące pomiędzy celami i wynikami możliwymi do ich osiągnięcia.

³⁹ Praca zbiorowa pod redakcją W. Findeisena, *Analiza systemowa – podstawy i metodologia*, Warszawa 1985, PWN, s. 438.

-
- [2] M.Bugdol, P.Jedynek, Współczesne systemy zarządzania. Jakość bezpieczeństwa ryzyko, Wyd. HELION, Gliwice 2012.
- [3] N.P.Buslenko, W.W.Kałasznikow, I.N. Kowalenko, Teoria systemów złożonych, PWN, Warszawa 1979.
- [4] W. Bojarski, Podstawy analizy i inżynierii systemów, Wyd. PWN, Warszawa 1984.
- [5] R.L.Ackoff, The scope and methods of operation research [w:] Publications in operations research No.5 Operations Research Society of America, John Wiley & Sons Inc., New York, London 1961.
- [6] B.T. Houlden, Some techniques of operational research, The English University Press Ltd. ST. Paul's House Warwick Lane, London 1962.
- [7] G.H.Mitchell, Badania operacyjne. Metody i przykłady, Wyd. WNT, Warszawa 1977.
- [8] Z.Banaszak, S.Kłos, J.Mleczko, Zarządzanie i inżynieria produkcji, zintegrowane systemy zarządzania, Wyd. PWE, Warszawa 2011. Czym jest zarządzanie operacyjne,
- [9] R.Göttner, Badania operacyjne. Oczekiwanie i zastosowanie, Wyd. PWE, Warszawa 1975.
- [10] D.W.Miller, M.K.Starr, Executive decision and operations research, Prentice-Hall Inc. Englewood Cliffs, N.J. 1960.
- [11] D.S.Stoller, Operations research process and strategy, University of California, Press Berkley and Los Angeles, 1964.
- [12] R.T.Edison, K.Pennycnick, B.H.P.Rivett, Operations research in management, The English Universities Press Ltd., London 1965.
- [13] A. Czerwiński, M. Czerska, B. Nagalski, R. Rutka, Organizacja i zarządzanie, Wyd. UG, Gdańsk 2001.
- [14] C.Sikorski, Sztuka kierowania. Szkice o kulturze organizacyjnej, Wyd. IWZZ, Warszawa 1986.
- [15] Krajowy Plan Zarządzania Kryzysowego 2012, Warszawa, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa.
- [16] W.Sadowski, Teoria podejmowania decyzji. Wstęp do badań operacyjnych, Wyd. PWE, Warszawa 1976.
- [17] E. S. Quade, Analiza systemowa: możliwości i ograniczenia [w:] Analiza Systemowa – Podstawy i metodologia, PWN, Warszawa 1985.
- [18] <http://aneksy.pwn.pl/zarządzanie>.

mgr Iwona DUDZIUK
Akademia Marynarki Wojennej

prof. dr hab. Marian KOPCZEWSKI
Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa w Poznaniu

WPLYW SPRAWNOŚCI FIZYCZNEJ ŻOŁNIERZY SIŁ ZBROJNYCH RP NA PRZYGOTOWANIE DO USUWANIA SKUTKÓW ZAGROŻEŃ NIEMILITARNYCH

STRESZCZENIE

Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej w usuwaniu skutków zagrożeń o charakterze niemilitarnym, niewspółmiernie wzrasta do coraz bardziej złożonego otoczenia ich występowania. Wojsko oprócz specjalistycznego sprzętu posiada przede wszystkim potencjał ludzki, który jest nieoceniony w warunkach sytuacji kryzysowej. Im wyższa sprawność fizyczna żołnierza tym jego wykorzystanie poszerza sferę działań użycia wojska w usuwaniu zagrożeń niemilitarnych.

WSTĘP

Obszarem bezpieczeństwa narodowego Polski, który nabiera kluczowego znaczenia w XXI w., jest bezpieczeństwo społeczne, najogólniej rozumiane jako ochrona egzystencjalnych podstaw życia ludzi, zapewnienie możliwości zaspokajania indywidualnych potrzeb (materialnych i duchowych) oraz realizacji aspiracji życiowych przez tworzenie warunków do pracy i nauki, ochronę zdrowia oraz gwarancje emerytalne. Bezpieczeństwo społeczne obejmuje całokształt działań prawnych, organizacyjnych i wychowawczych realizowanych przez podmioty rządowe (narodowe i ponadnarodowe), pozarządowe oraz samych obywateli, które mają na celu zapewnienie pewnego poziomu życia osobom, rodzinom, grupom społecznym oraz niedopuszczenie do ich marginalizacji i wykluczenia społecznego. Chodzi tu zwłaszcza o zapewnienie pomocy ludziom, którzy czasowo lub trwale są niezdolni do pracy zawodowej, znaleźli się przez własną niezaradność w trudnych sytuacjach

życiowych, lub ze względu na zaistniałe okoliczności zewnętrzne (np. powódź, pożar) doświadczyli pogorszenia warunków życia. Warto jednak zaznaczyć, iż oferowana pomoc i wsparcie społeczne nie może prowadzić do tzw. bezradności i bierności obywatelskiej, czyli oczekiwania, że państwo rozwiąże za obywateli wszystkie problemy życiowe, dlatego każdy z nas, a szczególnie żołnierze, winien być przygotowany do przeciwdziałania zagrożeniom, szczególnie niemilitarnym.

Natomiast bezpieczeństwo z punktu widzenia człowieka jest stanem pożądanym. Celem jest osiągnięcie minimalnego poziomu bezpieczeństwa, który gwarantowałby optymalne funkcjonowanie człowieka czy danego systemu. bezpieczeństwo możemy scharakteryzować jako sytuację odznaczającą się brakiem ryzyka utraty czegoś cennego dla człowieka, np. zdrowia, pracy, dóbr materialnych¹. Zajmuje ono w hierarchii potrzeb bardzo wysokie miejsce, tuż po potrzebach fizjologicznych². Dbalność o bezpieczeństwo, nie miałoby większego znaczenia gdyby nie ciągle zagrożenia, które powodują zachwianie poczucia pewności i spokoju. Zagrożenia możemy podzielić na zdarzenia posiadające swe źródło w przyczynach losowych jak również nielosowych, a wręcz celowych. Wywierają one ujemny wpływ na środowisko wewnętrzne i zewnętrzne często prowadząc do sytuacji kryzysowych, jeżeli nie zostały rozwiązane odpowiednio szybko³.

ZAGROŻENIA BEZPIECZEŃSTWA

Podział zagrożeń w ujęciu bezpieczeństwa państwa możemy podzielić na zagrożenia militarne oraz niemilitarne. Ze względu na temat artykułu omówiona zostanie sfera związana z zagrożeniami niemilitarnymi i działaniami żołnierzy Sił Zbrojnych RP w tym obszarze.

¹ J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrozdowski (red.) *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008 <http://mkuliczkowski.pl/static/pdf/slownik.pdf>, dostęp 14.02.2015 .

² Piramida potrzeb wg modelu A. Masłowa.

³ K. Ficoń, *Inżynieria zarządzania kryzysowego. Podejście systemowe*. Wyd. BEL Studio, Warszawa 2007, s. 76.

Rys. nr 1. Przejście środka ciężkości zagrożeń ze względu na ich źródło powstawania.

źródło: Opracowanie własne na podstawie Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2007 r. i Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2014 r.

Mówi o tym Strategia Bezpieczeństwa Narodowego, gdzie stwierdza się, że bezpieczeństwo to ukierunkowane przygotowanie i wykorzystanie pełnego potencjału państwa w celu przeciwdziałania wszelkim zagrożeniom jego bytu i rozwoju w długoterminowej perspektywie,⁴ ukazuje ona pewne przejście środka ciężkości z zagrożeń militarnych na niemilitarne.

Rysunek 1 ukazuje uproszczone przejście środka ciężkości źródła zagrożeń militarnych na obszar niemilitarny. Na podstawie obu Strategii przyjęto schematycznie, że w Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2007 r. zagrożenia militarne pojawiały się jako główne źródła zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski i tym samym docelowe użycie Sił Zbrojnych RP. Akcent wykorzystania żołnierzy w zagrożeniach niemilitarnych stanowił dalsze uzupełnienie ich gotowości bojowej. Zagrożenia niemilitarne zostały silniej zaakcentowane dopiero w aktualnej Strategii Bezpieczeństwa Narodowego z 2014 r. Zagrożenia militarne dalej pozostają jako możliwe źródła zagrożeń, lecz środek ciężkości zagrożeń przechodzi na zagrożenia niemilitarne. Przy uwzględnieniu coraz bardziej złożonego środowiska, asymetrycznych zagrożeń, katastrof naturalnych, które pojawiają się w miejscach dotąd nietkniętych przez naturę można przypuszczać, że rola Sił Zbrojnych każdego państwa będzie odgrywać znaczącą rolę w likwidacji zagrożeń i pomoc cywilom. Wnioskiem z powyższego schematu jest stałe utrzymywanie wysokiej sprawności fizycznej żołnierza gotowego działać w warunkach zagrożeń militarnych jak i niemilitarnych, których jest coraz więcej. W dalszej perspektywie czasu, wg autora, nie ma możli-

⁴ Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, dz. cyt. s. 131.

wości/racji bytu/ całkowita likwidacja zagrożeń militarnych. Natomiast wzrost zagrożeń niemilitarnych jest jak najbardziej prawdopodobna.

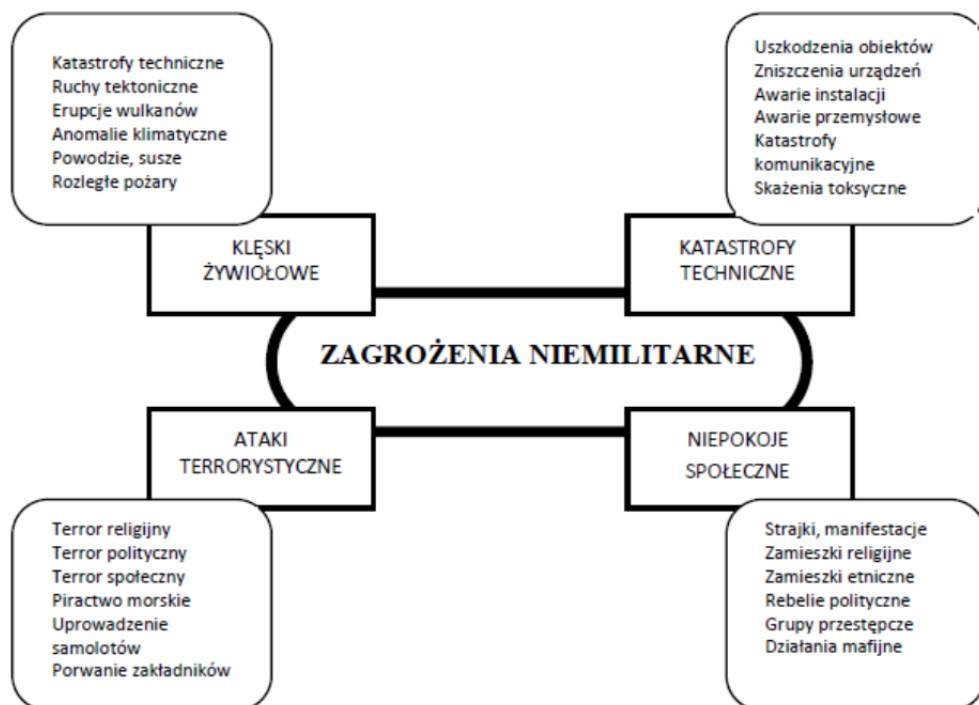
Państwo w celu zapewnienia bezpieczeństwa obywateli utrzymuje służby przygotowane do stałego i szybkiego reagowania na sytuacje kryzysowe. Nie wszystkie zagrożenia można przewidzieć i odpowiednio przygotować się do nich. Według ustawy o Zarządzaniu Kryzysowym z 2007 r. (z późn. zm.) *sytuacja kryzysowa* to sytuacja oddziałująca negatywnie na poziom bezpieczeństwa ludzi, mienia lub środowiska. Powodująca widoczne ograniczenia w prawidłowym działaniu organów. Szczególnie niebezpiecznymi są klęski żywiołowe. Ich zasięg, gwałtowność oraz rozmiar zniszczeń często ocenić można dopiero po ich wystąpieniu. Także dopiero wtedy wiemy, jakie siły i środki są potrzebne do szybkiego usunięcia zagrożeń. Dość często skutki są widoczne jeszcze po ustaniu zagrożenia. Wprowadzenie jednostek Sił Zbrojnych w sytuacji kryzysowej może nastąpić w trzech wariantach:

- podstawowy,
- alarmowy,
- nakazowy.⁵

W każdym z przypadków mobilizacja żołnierzy wymaga od nich pełnej sprawności fizycznej i gotowości do działania oraz gotowości operacyjnej ze względu na szybki czas reakcji jaki jest wymagany w sytuacji kryzysowej. Ze względu na przeznaczenie oddziałów i pododdziałów SZ RP w stanach nadzwyczajnych zwykle jest to pomoc polegająca na fizycznym wykonaniu danej czynności. Pomoc przy ewakuacji ludności, odbudowa mostów, umocnienie wałów przeciwpowodziowych. Pomoc ze strony wojska odbywa się przy wykorzystaniu potencjału sprzętowego oraz ludzkiego jakim dysponują jednostki. Oddziały z poszczególnych jednostek mogą zostać przekazane do pomocy przy usuwaniu skutków klęsk żywiołowych, awarii technicznych czy innych zagrożeń jednak zachowując zasadę, ciągłej gotowości jednostki do pełnienia swoich podstawowych obowiązków.

Z zagrożeniami, do których mogą być wezwane/użyte Siły Zbrojne RP przedstawia schemat poniżej. Podział wybranych zagrożeń niemilitarnych wraz z możliwymi źródłami ich wystąpienia.

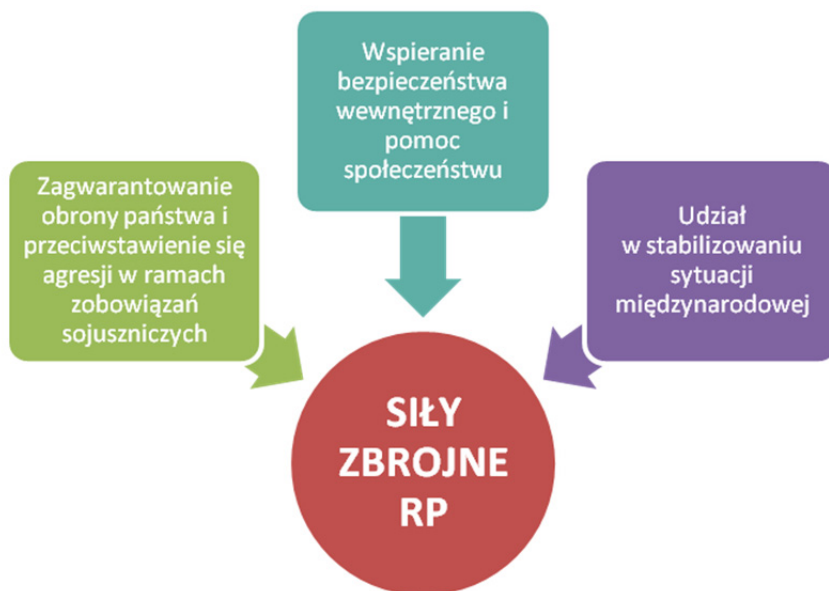
⁵ T. Ciszewski, *Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej w zapobieganiu oraz usuwaniu skutków zagrożeń niemilitarnych*, Zeszyty Naukowe WSOWL Nr 2, (160) 2011, s. 371-372.

Rys.2. Klasyfikacja wybranych zagrożeń niemilitarnych

źródło: K. Ficoń, *Inżynieria... dz. cyt.*, s. 306

W sytuacji niestabilności bezpieczeństwa, państwo posiada wydzielone siły i środki przeznaczone do likwidacji i usuwania zagrożeń. Jeżeli są one niewystarczające możliwe jest wprowadzenie stanu nadzwyczajnego. Szereg ustaw reguluje użycie Sił Zbrojnych jako jednostek zwartych i gotowych, których zdolność operacyjna przewyższa możliwości pozostałych służb. Użycie Sił Zbrojnych RP w sytuacji wystąpienia zagrożeń regulują niżej wymienione dokumenty.

Rys. 3. Zadania Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej

źródło: Opracowanie własne na podstawie: <http://dgrsz.mon.gov.pl/sily-zbrojne/>

Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej stanowią integralną część systemu bezpieczeństwa narodowego i bezpieczeństwa wewnętrznego, a od kilkunastu lat także część międzynarodowego układu sojuszy. Wobec zmieniających się czynników kształtujących środowisko Siły Zbrojne RP muszą adekwatnie do nich dostosowywać swoje siły i środki. Gotowość bojowa żołnierzy, rozumiana jest jako stała/szybka/ możliwość do podejmowania różnych działań w zakresie wsparcia sektora cywilnego. Pomoc w przeciwdziałaniu zagrożeniom o charakterze niemilitarnym, powinna stanowić nieodłączny element kształtowania postawy współczesnego żołnierza. Na całokształt żołnierza wpływa wiele czynników, jednakże do głównych z nich można wymienić jego zdolności intelektualne, postawę moralną i podejście do pełnionych obowiązków oraz sprawność fizyczna jako komponent spójny dla środowiska wojskowego. W całym procesie szkolenia żołnierzy budowanie „jakości” odbywa się w obrębie trzech rodzajów zadań w których operują wszyscy żołnierze Sił Zbrojnych RP. W Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997r. art. 26.1. określa rolę Sił Zbrojnych jako „strażnika” niepodległości, niepodzielności państwa i jego granic oraz bezpieczeństwa.⁶ Wymiar Sił Zbrojnych RP dotyczy obszaru ze-

⁶ Konstytucja RP z dn. 2 kwietnia 1997 r.

wewnętrznego państwa wraz z otoczeniem międzynarodowym jak również spraw wewnętrznych.

Nie można wykluczyć czy zmarginalizować roli Sił Zbrojnych w jednym z trzech wyżej wymienionych zadań. Artykuł 26 Konstytucji RP mówi o roli SZ RP w ochronie niepodległości państwa, niepodzielności jego terytorium oraz zapewnieniu bezpieczeństwa.⁷ Siły Zbrojne RP na mocy porozumienia z 2005 r. współdziałają także z Policją w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym.⁸ Natomiast w ramach Sojuszu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej lub Organizacji Narodów Zjednoczonych Siły Zbrojne RP biorą czynny udział w stabilizacji sytuacji międzynarodowej, współdziałają w misjach poza granicami kraju.

Strategia Bezpieczeństwa Narodowego z roku 2014, w rozdziale III dotyczącym koncepcji działań strategicznych, a następnie w podrozdziale działań w sferze militarnej przypisuje Siłom Zbrojnym RP zadania w ramach trzech misji:

- zagwarantowania obrony państwa i przeciwstawienia się agresji zbrojnej;
- wspieranie podsystemów ochronnych w zakresie bezpieczeństwa wewnętrznego i pomocy społeczeństwu;
- udział w procesie stabilizacji sytuacji międzynarodowej;
- udział w działaniach antyterrorystycznych w kraju i poza granicami⁹.

W ustawie o Powszechnym Obowiązku Obrony RP z 21 listopada 1967 r. art. 3 pkt.2 wyraźnie określono sytuacje użycia Sił Zbrojnych. Do nich należy:

- zwalczanie klęsk żywiołowych i likwidacji ich skutków;
- zwalczanie działań antyterrorystycznych;
- ochrony mienia;
- akcje poszukiwawcze;
- ratowanie i ochrona życia i zdrowia ludzkiego;
- oczyszczanie terenów z materiałów wybuchowych i niebezpiecznych pochodzenia wojskowego oraz ich unieszkodliwiania;
- realizacja zadań z zakresu zarządzania kryzysowego.¹⁰

⁷ *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej*, 2.04.1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

⁸ Porozumienie z dnia 20 kwietnia 2005r. w sprawie współdziałania Sił Zbrojnych RP z Policją w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym, <http://www.policja.pl/download.php?s=1&id=22>.

⁹ Strategia Bezpieczeństwa Narodowego 2014, <http://www.bbn.gov.pl/ftp/SBN%20RP.pdf>, dostęp 15.02.2015.

¹⁰ Ustawa o Powszechnym obowiązku obrony RP z 21 listopada 1967 r., <http://isap.sejm.gov.pl/DetailsServlet?id=WDU19670440220>, dostęp 15.02.2015.

W ustawie o Zarządzaniu Kryzysowym z dn. 26 kwietnia 2006 r. w art. 25.1 czytamy, że użycie Sił Zbrojnych następuje w przypadku jeżeli użycie innych sił i środków okazuje się niewystarczające. Minister Obrony Narodowej, na wniosek wojewody, może przekazać oddziały SZ RP. Do zadań, które zostały wymienione wyżej możemy dodać:

- ewakuowanie poszkodowanej ludności i mienia;
- wykonywanie zadań mających na celu przygotowanie warunków do czasowego przebywania ewakuowanej ludności w wyznaczonych miejscach;
- wykonywanie prac zabezpieczających, ratowniczych i ewakuacyjnych przy zagrożonych obiektach budowlanych i zabytkach;
- prowadzenie prac wymagających użycia specjalistycznego sprzętu technicznego lub materiałów wybuchowych będących w zasobach SZ RP;
- wykonywanie zadań związanych z naprawą i odbudową infrastruktury technicznej.¹¹

Ustawa o Stanie klęski żywiołowej z dn. 18 kwietnia 2002 r. art. 18, określa rolę Sił Zbrojnych RP w przypadkach związanych z wykonywaniem zadań w celu usunięcia klęski żywiołowej i jej skutków, kontroli i dowodzeniu oddziałami SZ RP oraz zabezpieczeniu logistycznemu oddziałów.¹²

Szczegółowe użycie Sił Zbrojnych reguluje rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 20 lutego 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów Sił Zbrojnych RP w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu.¹³ Siły Zbrojne RP podczas wykonywania zadań na rzecz ochrony ludności i mienia w sytuacjach kryzysowych muszą też zachować zdolności do funkcjonowania w swoich podstawowych zadaniach związanych z bezpieczeństwem zewnętrznym.

Jednym z przykładów najlepiej opisujących użycie Sił Zbrojnych są powoździe występujące na terenie kraju dość często, w których najlepiej sprawdza się ciężki sprzęt wojskowy np. transporter pływający PTS-M, którego ładowność w wodzie wynosi do 10 ton.¹⁴ Mimo wszechstronnego sprzętu w dyspozycji wojska, to żołnierz wykonuje czynności ratunkowe i zabezpieczające. Działania żołnierzy i pozostałych członków ekip ratunkowych polega na długotrwałej walce z żywio-

¹¹ Ustawa o Zarządzaniu Kryzysowym z dn. 26 kwietnia 2006 r.

¹² Ustawa o Stanie klęski żywiołowej z dn. 18 kwietnia 2002 r.

¹³ Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 20.02.2003r. w sprawie szczegółowych zasad udziału pododdziałów Sił Zbrojnych RP w zapobieganiu skutkom klęski żywiołowej lub ich usuwaniu.

¹⁴ <http://www.wzinz.com.pl/index.php?id=oferta&sprzet=transporter-plywajacy-pts>, dostęp 16.02.2015.

łem. Ratowanie życia i zdrowia ludzkiego odbywa się w niesprzyjających warunkach. Szeroki wachlarz umiejętności sprzyja sprawnemu przeprowadzeniu akcji. Odporność fizyczna na długotrwały wysiłek przy obciążeniu psychicznym powinna cechować służby zmobilizowane do działań ratunkowych. Sprawność fizyczna żołnierza, który jest wytrenowany w warunkach nietypowych dla zwykłego człowieka tj. poligony, zajęcia praktyczne w terenie, przeprowadzanie akcji symulacyjnych w sytuacji zagrożenia, pozwala na skuteczniejsze działanie w sytuacjach kryzysowych związanych z ochroną życia i zdrowia ludności poszkodowanej.

W dobie zagrożeń asymetrycznych wzrasta potrzeba szybkiej i adekwatnej reakcji do zaistniałego niebezpieczeństwa. Walka zwykłego człowieka z naturą może okazać się z góry przegrana, ponieważ nie będzie on posiadał sił i środków aby zlikwidować zagrożenie. Zdolności bojowe wojska znacznie przewyższają możliwości innych służb. Pożyteczność wojska wyraża się poprzez ich dyspozycyjność, lokalizację, zdyscyplinowanie oraz stałą gotowość bojową, która wraz z całym sprzętem umacnia pozycję Sił Zbrojnych w zarządzaniu kryzysowym. Jednakże z możliwościami technicznymi i sprzętowymi, powinna podążać także jakość żołnierza.¹⁵ Odporność psychiczna na trudne warunki w sytuacjach zagrożenia wraz z wytrzymałością fizyczną na długotrwały i zmienny wysiłek podczas niesienia pomocy poszkodowanym. Pododdział Sił Zbrojnych RP przeznaczony do działań w sytuacjach kryzysowych jest tak mocny jak jego najsłabsze ogniwo – czyli żołnierz. Należy zwrócić uwagę, że zmienność warunków działań żołnierza nie może odbyć się kosztem zmniejszenia bezpieczeństwa w sferze zewnętrznym państwa. Wymogi stawiane żołnierzom odnośnie ich sprawności i warunków działań mają uzasadnienie w funkcjonowaniu Sił Zbrojnych RP i wykonywaniu przez nich zadań nie tylko w kraju lecz również poza jego granicami.

Modernizacja Wojska Polskiego jest etapem niezbędnym ku większej sprawności jego funkcjonowania. Przyjęty pakiet dokumentów dotyczących przebudowy i modernizacji Sił Zbrojnych¹⁶ ukierunkowuje się na budowę potencjału Wojska poprzez:

- profesjonalizację;
- modernizację techniczną;

¹⁵ K. Gąsiorok, *Udział Sił Zbrojnych w ochronie ludności*, [w:] *Bezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe-uwarunkowania XXI wieku. Współczesne aspekty zarządzania kryzysowego*, M. Włodarczyk, A. Marjański (red.) *Przedsiębiorczość i Zarządzanie*, tom XII, Zeszyt 2, Łódź 2011, s. 123.

¹⁶ Program rozwoju Sił Zbrojnych RP, Plan modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP, Wizja Sił Zbrojnych RP 2030.

- jakość personelu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej.¹⁷

System szkolenia żołnierza obejmuje jego zdolności w zakresie dowodzenia, rozpoznania, rażenia, wsparcia działań, przetrwania i mobilności, przetrwania i ochrony oraz do wsparcia układu pozamilitarnego w warunkach zagrożenia niemilitarnego.¹⁸ Do wszystkich wyżej wymienionych zadań przygotowuje żołnierza szeroko pojęte wychowanie fizyczne prowadzone w Wojsku Polskim w formie obowiązkowego szkolenia oraz sportu powszechnego i wyczynowego. Ponadto wiele dokumentów omawia zagadnienia wychowania fizycznego w Siłach Zbrojnych. Należą do nich następujące dokumenty:

- Ustawa z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie (Dz. U. z 2010 r., Nr 127, poz. 857);
- Ustawa z dnia 11 września 2003 r. o służbie wojskowej żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2010 r., Nr 90, poz. 593 z późn. zm.);
- Regulamin kultury fizycznej Sił Zbrojnych RP (Sygn. 842/2011 oraz Dowództwo Generalne Rodzajów Sił Zbrojnych Wychowanie Fizyczne (Warszawa 2014);
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 lutego 2010 r. w sprawie przeprowadzenia sprawdzianu sprawności fizycznej żołnierzy zawodowych (Dz. U. Nr 27, poz. 138 z późn. zm.);
- Decyzja Nr 277/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 14 września 2012 r. w sprawie funkcjonowania sportu w Siłach Zbrojnych RP (Dz. Urz. MON z dnia 14 września 2012 r., poz. 358);
- Decyzja Nr 469/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 października 2008 r. w sprawie wprowadzenia jednolitych struktur organizacyjnych kultury fizycznej w resorcie obrony narodowej (Dz. Urz. MON Nr 19 poz. 256 z późn. zm.).¹⁹

Żołnierze – mężczyźni i kobiety podchodzą do testów sprawności fizycznej, które określają pożądane cechy motoryczne tj. siła ramion, szybkość i zwinność, wytrzymałość i siła mięśni brzucha. Czynniki uwarunkowujące sprawność fizyczną zależą od wieku żołnierza i tym samym grupy wiekowej, w której zdaje egzaminy, jego płci oraz zajmowanego stanowiska służbowego.²⁰ Powyższe testy mają na celu

¹⁷ Gen. bryg. F. Kochanowski, *Przygotowanie fizyczne żołnierzy w aspekcie wykonywania zadań na polu walki*, Materiały z Konferencji w Zegrzu 15.05.2014 r.

¹⁸ Tamże, materiały z Konferencji 15.05.2015.

¹⁹ Tamże, materiały z Konferencji 15.05.2015.

²⁰ Gen. bryg. F. Kochanowski, *Przygotowanie fizyczne żołnierzy w aspekcie wykonywania zadań na polu walki*, Materiały z Konferencji w Zegrzu 15.05.2014 r.

sprawdzenie czterech głównych, potrzebnych pod względem użyteczności w wykonywaniu zadań, cech motorycznych. Siłę, szybkość, wytrzymałość i zwinność można zmierzyć poprzez inne konkurencje, ponieważ nie jest to zamknięty katalog ćwiczeń, o czym świadczy różnorodność testów ze sprawności fizycznej kandydatów do Sił Zbrojnych innych państw. Przy braku odgórnego narzucenia rygoru ćwiczeń, sprawdzających poziom sprawności fizycznej, poszczególne państwa ustalają indywidualne kryteria naboru do służby wojskowej. Jednak wspólną cechą wszystkich żołnierzy są czynności wykonywane podczas działań militarnych a także działań w sektorze pozamilitarnym, które wymuszają bycie sprawnym fizycznie żołnierzem.

Do nich należy:

- pokonywanie różnorodnych przeszkód (lądowych i wodnych);
- bieganie,
- czołganie się,
- wspinanie,
- walka wręcz,
- dźwiganie,
- przenoszenie rannych lub/i sprzętu wojskowego (np. w czasie trwania akcji ratowniczej).²¹

Czynności wykonywane podczas działań o charakterze niemilitarnym uzależnione są od rodzaju zagrożeń. W przypadku zagrożeń klęską żywiołową istotne będzie np. przenoszenie rannych z miejsc zagrożonych w bezpieczny obszar. Umacnianie wałów przeciwpowodziowych, ewakuacja ludności, czynności ratownicze. Podczas katastrofy technicznej pokonywanie przeszkód w postaci zawalonych obiektów. W przypadku niepokoju społecznych lub ataków terrorystycznych niewykluczona jest umiejętność samoobrony, walki wręcz, użycia siły jako środka przymusu bezpośredniego. Powyższe przykładowe działania odbywają się w stresujących warunkach dla żołnierza. Niewątpliwą cechą pożądaną, a którą można wypracować podczas ćwiczeń na poligonach oraz w sporcie, jest odporność psychiczna na stres i prowadzenie działań o różnym charakterze w zbliżonych warunkach do pola walki.

²¹ Gen. bryg. F. Kochanowski, *Przygotowanie fizyczne żołnierzy w aspekcie wykonywania zadań na polu walki*, Materiały z Konferencji w Zegrzu 15.05.2014 r.

PODSUMOWANIE

Szeroko pojęta sprawność żołnierza odnosi się przede wszystkim do jego sprawności fizycznej i umysłowej rozumianej jako odpowiedzialność prawna, zawodowa i moralna do powierzonych mu zadań. Świadomość potrzeby działania i niesienia pomocy jest kolejnym z wielu zadań stawianych przed żołnierzami. Klęski żywiołowe zdarzały się od samego początku istnienia świata. Człowiek nie zawsze mógł przewidzieć sytuacje niebezpieczne i szybko zareagować na nie. Z upływem czasu wykształcono odpowiednie jednostki, które służą ochronie życia i zdrowia człowieka. Mając do dyspozycji najlepszy sprzęt wykonują szeroki wachlarz zadań w kierunku utrzymania poziomu bezpieczeństwa. Przygotowanie żołnierzy opiera się na wiedzy teoretycznej i praktycznej, dzięki której doskonale odnajduje się z warunkach zróżnicowanych, zależnych i nie zależnych od sił natury i czynników asymetrycznych sytuacji.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej 2.04.1997r. Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.
- [2] Ustawa o Powszechnym obowiązku obrony RP z 21 listopada 1967r. Ustawa o Zarządzaniu Kryzysowym z dn. 26 kwietnia 2006 r. Dz.U. 1967 Nr 44 poz. 220.
- [3] Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2014.
- [4] Strategia Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2007.
- [5] Porozumienie z dnia 20 kwietnia 2005r. w sprawie współdziałania Sił Zbrojnych RP z Policją w zakresie przeciwdziałania sytuacjom kryzysowym.
- [6] K. Gąsiorek, *Udział Sił Zbrojnych w ochronie ludności*, [w:] Bezpieczeństwo i zarządzanie kryzysowe-uwarunkowania XXI wieku. Współczesne aspekty zarządzania kryzysowego, M. Włodarczyk, A. Marjański (red.) Przedsiębiorczość i Zarządzanie, tom XII, Zeszyt 2, Łódź 2011.
- [7] Program rozwoju Sił Zbrojnych RP, Plan modernizacji technicznej Sił Zbrojnych RP, Wizja Sił Zbrojnych RP 2030.
- [8] F. Kochanowski Gen. bryg., *Przygotowanie fizyczne żołnierzy w aspekcie wykonywania zadań na polu walki*, Materiały z Konferencji w m. Zegrze.
- [9] J. Kaczmarek, W. Łepkowski, B. Zdrozdowski *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, AON, Warszawa 2008.

- [10] K. Ficoń, *Inżynieria zarządzania kryzysowego. Podejście systemowe*. Wyd. BEL Studio, Warszawa 2007.
- [11] T. Ciszewski, *Udział Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej w zapobieganiu oraz usuwaniu skutków zagrożeń niemilitarnych*, Zeszyty Naukowe WSOWL Nr 2, (160) 2011.

THE IMPACT OF PHYSICAL FITNESS OF ARMED FORCES SOLDIERS IN PREPARATION FOR REMOVING THE EFFECTS OF NON-MILITARY THREATS

ABSTRACT

Participation of the Polish Armed Forces in dealing with the consequences of non-military threats, disproportionately increases to more and more complex surrounding of their occurrence. Apart from military specialized equipment, army has primarily human potential which is invaluable in conditions of crisis. As physical fitness of soldier is higher it extends its use in removing the non-military threats.

